

Äsonkyrön Doulu
1989

*Toivotamme kaikille
Isonkyrön Joulu -lehden
lukijoille
Hyvää Joulua ja
Menestystä Uudelle Vuodelle*

Isonkyrön Yrittäjät ry

*Hyvää Joulua
ja
onnellista uutta vuotta*

Maria ja lapsi

”Lapsi on meille syntynyt, poika on meille annettu, jonka hartioilla on herraus, ja jonka nimi on Ihmeellinen.”

Tämä on Jesaja-profeetan ennustus siitä lapsesta, joka monta sataa vuotta myöhemmin syntyi Beetlehe-missä. Hän sanoo: ”Lapsi on meille annettu.” Siitä kuulemme, että tämä lapsi ei ole ainoastaan äitinsä oma, niinkuin muut tavalliset lapset, vaan todella meidänkin omamme. Eikä häntä annettu ainoastaan Marialle, vaan meillekin, kuten profeetan sanat selvästi todistavat.

Hänen nimensä on: ”Ihmeellinen.” Tämmöistä lasta ei ole ikinä maailmassa nähty eikä kuultu. Hän on köyhä, niin että hän syntyy tallissa ja makaa seimessä, ja kuitenkin niin rikas, että taivaat ja maa sekä kaikki, mitä niissä on, kuuluvat hänelle alusta asti. Tämän lapsen harteilla on herraus, Hän on kaikkien luotujen Herra ja Luoja itse.

Kaikki on saanut syntynsä hänen kauttaan, ja ilman häntä ei ole syntynyt mitään, mikä syntynyt on, todistaa Johannes. Eikö tässä ole aihetta ihmetellen iloita ja ylistää Jumalaa? Tämä lapsi on sinullekin annettu ja hän voi sinuakin kaikessa hädässä ja puutteessa auttaa. Opi vain kaikessa luottamaan häneen.

Ihmeellinen tämä lapsi todella on. Ulkonaisesti vähäpätöinen ja alhainen sekä halveksittu maailmassa, mutta kuka voi kuvailla hänen taivaallista kunniaansa. ”Kunnia olkoon Jumalalle korkeuksissa, ja maassa rauha ihmisten kesken, joita kohtaan hänellä on hyvä tahto.”

Kun otamme uskossa vastaan tämän lapsen, Jumalan Pojan, hän antaa voiman tulla Jumalan lapseksi.

Joulurauhan terveisin

Erik Silvola
kirkkoherra

Sisällysluettelo

Maria ja lapsi	Erik Silvola	1
Vapaa kilpailu vie eteenpäin	Sakari Rintamäki	3
Kunnallinen palvelutuotanto — haasteiden edessä	Eino Toivola	4
Virolaisten nykypäivä	Risto Knaapi	5
Runoja	Marnen	6
Mökinpojasta lahjoittajaksi — Matti Uiton elämäntarinaa	Matti Loukola	7
Kylväjän osa	Eino Mäki	10
Onko ruoka hintansa ”väärsti”	Simo Vaismaa	11
Näen sen vaiko/en katso	Marnen	12
Kinkeriperinteen synty ja vaiheet	Heikki Oksala	13
Kuin lapsi	Tapani Kontsas	16
Kuvia vuoden varrelta		17
Aaveita ja haaveita	Marnen	18
Kotirintaman naisia	Paula Annala	19
Elon veisuu	Tapani Kontsas	20
Evakkomuistot	Nimim. ”Hiitalan tyttö”	21
Joulu	Salme Muilu	22
Kotiinpaluu	Leo Kyntäjä	23
Humpuuki travit	Leo Kyntäjä	24
Runoja	Sirpa Rautama	25
Runoja	Salme Muilu	26
Runoja	Salme Konttas	27
Sitä syksyä en unohda	Maija Mäkyne	28

Kustantaja	Isonkyrön Yrittäjät ry
Toimitus	Ari Suomalainen
	Jaakko Ujainen (vastaava)
Painopaikka	Kurikka-Paino Ky

Vapaa kilpailu vie eteenpäin

Vapaa markkinatalous on kilpailua. Kilpailua asiakasta, markkinoista, työntekijöistä, työpaikoista. Ilman kilpailua ei tapahdu kehitystä. Eletään niin sanottua pysähtyneisyyden aikaa, jolloin vapaa kilpailu on keskeytynyt tai loppunut, kuten on tapahtunut mm. Itä-Euroopassa.

Kilpailua ei saisi liiallisesti rajoittaa. Mikäli suomalainen markkinatalous ei ole ollut vapaata tai sitä on liiallisesti rajoitettu, on kilpailu ollut vääristynyttä. Tuskin kukaan talousasiantuntijoistakaan pystyy tarkasti sanomaan, mitä vaikutuksia valtiovallan yksittäisellä kilpailua rajoittavalla toimenpiteellä (esimerkiksi tietyn tuoteryhmän suosiminen toisen kustannuksella) pitkällä tähtäyksellä todella on.

Me yrittäjät olemme yleisesti ottaen vapaan kilpailun kannattajia, vaikka joskus toivommekin kilpailijoiden pysyvän poissa markkinoiltamme. Euroopan yhdentyessä joudumme uudenlaiseen kilpailutilanteeseen. Suomalaisen tuotteiden ja palveluiden tulee olla kilpailukykyisiä paitsi keskenään myös muun Euroopan tuotteiden ja palveluiden kanssa. Tällöin joudumme kohtaamaan vapaan kilpailun rajutkin vaikutukset ihmisten elämään: kustannuksien karsiminen mm. jakeluketjuja lyhentämällä, työn rationalisoinnilla, erikoistumisella jne.

Kun tervettä yritystä kehitetään koko ajan, kaikki

sen osa-alueet tasapuolisesti huomioiden, ovat sen muutokset kerrallaan pieniä, jopa huomaamattomia. Ei tule suuria investointeja, irtisanomisia eikä pakko-realisointeja. Yritys pysyy kuitenkin terveenä vain jos se kilpailee ja kehittää toimiaan vapaassa kilpailutilanteessa.

Kunta on yritysten kasvualusta. Yrityksystävällisessä kunnassa on yritysten hyvä kasvaa ja kehittyä. Myös kunta osallistuu kilpailuun, kunnan on oltava kilpailukykyinen niin taloudellisella kuin sosiaalisellakin alueella. Kunta voi toiminnallaan vaikuttaa siihen, että yritykset haluavat kehittyä entistä kilpailukykyisemmiksi. Meillä Isossakyrössä voidaan ISKE- (Isonkyrön kehittämis-) projektia pitää tällaisena kannustavana kunnan toimenpiteenä. Kunnassa toimivat yritykset vaikuttavat toiminnallaan välittömästi kunnan kehittämiseen.

Aivan samoin kuin yritystasolla, on kunnankin kehitystoimenpiteissään oltava tasapuolinen. Jos joku osa-alue jää kehittämisessä pienemmälle osalle, tulee tämän kilpailukykyyn kehittämiseen tulevaisuudessa panostaa erityisen paljon.

Jouluna voimme kuitenkin jättää kilpailun vain joulupukkien väliseksi taistoksi käyntipaikoista. Uudelta vuodelta aloitamme sitten kilpailukykyämme parantamisen entistä tehokkaammin. Rauhallista joulua ja onnellista uutta vuotta.

Sakari Rintamäki
Isonkyrön Yrittäjät ry.
Puheenjohtaja

Kunnallinen palvelutuotanto — haasteiden edessä

Organisaatiot elävät nyt kovassa murroksessa. Yritykset hakevat tehokkaampia toimintamalleja. Vakavaraisuutta ja osaamista lisätään fuusioilla. Suuria yrityksiä pilkotaan joustaviksi tulosvastuullisiksi yksiköiksi.

Kansainvälistyminen tuo yrityksille uusia mahdollisuuksia, joiden hyväksikäyttö tuo myös uusia vaatimuksia. Yrityksissä tarvitaan rohkeutta, kielitaitoa, olosuhteiden, tapojen ja kansainvälisen kaupan sääntöjen tuntemusta.

Myös kuntien toimintaan kohdistuu uusia odotuksia ja paineita. Palveluilta vaaditaan nopeutta, tehokkuutta ja tasokkuutta. Tämä tapahtuu supistuneen työvoimatarjonnan ja niukkenevien taloudellisten resurssien puitteissa. Päätöksenteon on siirryttävä hallintokeskeisyydestä asiakaskeisyyteen.

Kunnan on tiedostettava alueensa kehitystekijät. Kunnan kehittämisen suuntaviivojen on oltava selvät ja päätöksenteon näiden antamien raamien sisällä nopeaa. Päätöksenteon moniportaisuus saattaa tuntua varmalta, mutta se ei välttämättä vastaa kunnallishallintoon kohdistuvia odotuksia.

Samoin kuin yksityisellä sektorilla kunnallishallinnon organisaation tulee madaltua. Tämä tapahtuu sekä

luottamushenkilöorganisaation että työntekijäorganisaation osalta. Päätöksentekovaltaa yksittäisissä asioissa samoin kuin työn kehittämistä siirretään sinne missä varsinainen palvelutyö tapahtuu. Työtä suorittavan henkilöstön vaikutusmahdollisuudet ja vastuu työn sisällöstä lisääntyvät. Lähestymme tulosvastuuta.

Kansainvälistyminen sinänsä luo uusia vaatimuksia kunnallisille palveluille. Kunnalla on vastuu päivähoitosta, peruskoulu- ja lukiotason sekä ammatillisesta koulutuksesta. Samoin aikuiskoulutus on tulevaisuudessa yhtä tärkeämpi osa koulutusjärjestelmää. Näiden kaikkien toiminta-alueiden on huolehdittava riittävästä kansainvälisyyskasvatuksesta ja kielten opetuksesta, jotta ihmisillä on edellytykset toimia kansainvälistyvässä ympäristössä.

Tämänkin palvelun osalta voi todeta, että valttikortit ovat niiden kuntien käsissä, jotka ovat liikkeellä ennen muita. Iskeekö Isokyrö ensimmäisten joukossa on kiinni meistä itsestämme.

Kansainvälistyminen on voittopuolisesti myönteinen asia. Sananparsa "matkailu avartaa" on tosi myös huomenna. Kansainvälistyessään ihmiskunta jalostuu.

Hyvää joulua ja antoisaa yhdeksänkymmentälukua.

Eino Toivola
kunnanjohtaja

Virolaisten nykypäivä

Kohta päättyvän vuosikymmenen lopulla Itä-Eurooppa on kokenut muutoksia, joita ei muutama vuosi sitten voitu kuvitellaakaan. Meitä kiinnostavat erityisesti Viron ja sen kansan vaiheet, onhan meillä lähes sama kieli ja siitä johtuen mahdollisuus läheiseen kanssakäymiseen nykyisten säännösten sallimissa puitteissa. Kiinnostus on sitäkin luonnollisempaa, kun käsitämme, että suuremmat muutokset ovat vielä edessäpäin.

Vuoden 1988 joulunalusviikolla olin Virossa, sekä Tallinnassa ja Tartossa. Oli ainutkertainen tilaisuus todeta, miten suuren arvon virolaiset antoivat sille, että he voivat 45 vuoden väliajan jälkeen valmistautua Joulun viettoon. Ilmoituksia lasten joulujuhlista ilmoitustauluilla, tähtikoristeita ikkunoissa ja portinpielissä joulukuusia valmiina koteihin siirrettäviksi. Virallisesti oli jo ilmoitettu, että sekä radion että television välityksellä voidaan seurata Jouluaaton jumalanpalvelusta. -Suuri joulukuusi oli pystytetty Tallinnan keskustorillekin.

Neuvostoliitossa alkanut avoimuuden ja uudistumisen kausi on yllättävän nopeasti ja voimakkaasti muuttanut yhteiskunnallisia valtaussuhteita ja olosuhteita muuallakin. Monikansallisen neuvostotasavaltojen kokonaisuuden sisällä puhaltavat uudet tuulet ja perestroikan hengessä Puolan, Unkarin, Saksan Demokraattisen tasavallan, Bulgarian ja Romanianakin yhteiskunnan sisällä on alkanut uusi aikakausi.

Uutisia Virossa kuulemisen ja lueimme päivittäin. Matkustamisen vapautumisen johdosta kanssakäyminen on lisääntynyt, virallisia suhteita on solmittu ja perheittenkin välille on syntynyt ystävyyssuhteita.

Suomessa kielitoimisto suosittelee käytettäväksi Vironimitystä. — Suomenlahden toisella puolella asuvat käyttävät Eesti-nimeä vabariikistään ja usein toistuu nykyisin lause: Eestlane olen ja eestlaseks jään.

Eesti NSV:n maatalousviranomaiset olivat tehneet virallisia esityksiä ja aloitteita maataloudellisesta yhteistyöstä Maatalouskeskusten Liitolle Suomessa. Olen ollut mukana sitä varten nimetyn työryhmän tehtävissä, joille on annettu nimeksi "Pro Agrieesti". — Monien aikaisempien ammatillisten Viro-suhteiden lisäksi on nyt ollut mahdollisuus perehtyä heidän yhteiskuntansa rakenteeseen ja varsinkin tulevaisuuden suunnitelmiin.

Kuinka yhteiskunta toimii

Koska Eesti NSV on osa suurta Neuvostoliittoa, niin keskushallinnon käskyjä jakava vaikutus tuntuu kaikilla yhteiskunnan toimialoilla.

Vaikka Virossa on kahden viimeisen vuoden aikana voitu toteuttaa monia muutoksia, niin keskusjohtoisen järjestelmän luonteeseen kuuluvasta kaksoisbyrokratiasta ei ole helppoa päästä eroon. Hallinnollinen organisaatio ja puoluebyrokratia ovat niin pitkään toimineet, että muutos on hidasta. Määrättyihin asemiin päässeet henkilöt vastustavat luonnollisesti kaikkia muutoksia. — Se että muutoksia yleensä tapahtuu, johtuu sekä perestroikan hengen vaikutuksesta että heränneen kansalaistunnon voimakkuudesta. Varsinaisena pontena on perin heikko kansanhuollollinen tilanne ja sekasortoinen talouselämä.

Maakunnallisia läänejä on Virossa 15 ja ne käsittävät pääasiassa varsinaisen maaseudun. Suurimmat kaupungit ovat hallinnosti yhtä "kaupunkiliittoa".

Maaherra on läänevanem ja lääninhallitukset hoitavat melko suoraviivaisesti myös paikallishallinnon tehtäviä suoraan kuntatasolle saakka. Lääninhallituksen yhteydessä toimii myös asianomaisen alueen puoluejohtaja, jolla on oma organisaationsa samaa piiriä varten.

Maaseudulla toimivaa paikallishallintoa edustaa kunta, jonka nimitys on viron kielellä valta.

Vallassa on vaaleilla valittu neuvosto, jonka puheenjohtaja on vallanvanem. Vallassa on tavallisimmin yksi palkattu viranhaltija, joka on kunnanjohtaja, viroksi vallanjuhataja. Hän ja vallanvanem hoitavat paikallishallintoa, jolla on hyvin vähäinen budjetti. Vallassa on neuvoston apuna toimeenpaneva komitea, jonka asema vastaa meidän kylätoimikuntiamme. Kun tulevan vuoden alussa suoritetaan uuden Vaalilain mukaiset valinnat todellisen ehdokasasettelun pohjalta, niin uskottavasti myös kunnallinen paikallishallinto vähitellen alkaa kehittyä.

Maaseudulla kunnalliset tehtävät hoitaa itseasiassa sovhoosi tai kolhoosi. Sellaisen käytössä on meikäläisittäin ajatellen maalaiskunnan koko peltoala. Tavalisimmin 3000—5000 peltohehtaaria.

Sovhoosi eli valtioneuvoston johtajalla tai kolhoosin puheenjohtajalla on käytännössä samoja tehtäviä kuin meidän kunnanjohtajillamme. Huolenpito teistä, kuuluista, sairaanhoidosta, eläkeläisten oloista, asuntotu-

Hän halusi olla rauhassa muilta ja itseltään.

*Hän yksin, keskellä ihmisten,
työn ja touhun küreisen.
Hän sotimisensa supissut, kapinansa kapinoinut,
itsestäänkin ulos on astunut.*

*Lepää välissä lakanoiden, moni-ilmeisessä
sairaalan elämässä.
Tyynenä toisella korvallaan,
seuraa kulkujia, keskustelujia,
mitä ihminen toiselta kysyy?
Hetkittäin aistein herkin,
vaistoten kaiken senkin,
arki-ihmiseltä mi piilossa pysyy.*

*Kaipaa ei kanssa-ihmistä,
tuota turhasta kaikesta tuskailevaa.
Huomaa sen tarkkaava tulija,
silmänsä tutkivat aavistää.*

*On puhekuppani ihmistä korkeampi.
Meitä jokaista parempi.
Hän saanut herkän on kuuntelijan,
ihmisestä, osansa oivaltaneesta.
Siks lankeaa luonnollisesti,
halunsa olla rauhassa,
muilta ja itseltään piilossa.*

*On rikos ryhtyä tunkeilijaksi,
pyrkii pyöräksi kolmanneksi.*

Marnen

tannosta jne ovat myös osa varainkäytön suunnittelua. Sovhoosin tai kolhoosin ensimmäinen varajohtaja on varsinainen tuotannonjohtaja.

Tehdaspaikkakunnilla asianomainen tehdas suorittaa samanlaisia tehtäviä. Vasta suuremmat kaupungit toimivat paikallishallinnossa yhteisvastuullisella periaatteella.

Maatalousuudistus alkuvaiheissaan

Vaikka Viron maatalous ja sitä tukeva tutkimus- ja koetointi on yleisliittolaisen mittapuun mukaan edistyksellistä, niin elintarvikkeista on puutetta. Osa-syyksi siihen katsotaan myös Neuvostoliiton sisäiset yhteismarkkinat.

Eesti NSV:n valtiollinen Agroteollisuuskomitea on kääntynyt Maatalouskeskusten Liiton puoleen lähinnä siitä syystä, että Virossa on tullut mahdolliseksi perustaa yksityisiä perheviljelmäkoon maatilayrityksiä. Aikaisemmin sellaisia on ollut, mutta kokemukset niistä ovat vanhentuneet.

Eesti NSV:n maatalouspoliittiseksi tavoiteohjelmaksi on ilmoitettu, että sovhoosit ja kolhoosit säilyvät edelleenkin. Tavoitekooltaan n 30 hehtaarin yksityistiloja on tarkoituksena perustaa vuoteen 2000 mennessä n 10 000 ja niiden käytössä olisi noin neljäsosa Viron peltoalasta.

Tähän mennessä yksityisviljelijöille on annettu käyttöön oikeuttavia Maakirjoja n 600 "uusviljelmästä". Käyttöoikeus voi olla perinnöllinen. Maatalouden kollektivisointi on tapahtunut

v. 1947—49, suuria sovhooseja ja kolhooseja on nyt n. 300.

Pitkään valmisteilla olleen Maalain pitäisi tulla hyväksytyksi ennen vuodenvaihdetta.

Vaikka sen jälkeen yksityisviljelijäin asema, tarvikkeiden saanti ja markkinointiasiat järjestyisivät, niin varsinainen ongelma on maatalouskoneiden puutteen. Suurtuotantoa varten tehdyt koneet ovat liian suuria ja perheviljelmäkoon talouksien tarvitsemien maatalouskoneiden valmistus puuttuu lähes kokonaan. Apua siihen on toimitettu Suomesta ja valmistuksellisten yhteisyritysten perustamista suunnitellaan.

"Uusviljelmien" tulevia "talonpitäjiä" on ollut maatalousharjoittelijoina Pohjanmaalla, Ylistarossa Valgan Rajoonista ja Laihialla Keski-Virosta.

Isossakyrössä on ollut "Pro Agricesti" -projektiin kuuluvia mallitilojen "talonpitäjiä" erikoiskoulutuksessa.

Nähtävästi samankaltaista toimintaa jatkuu seuraavanakin kesänä.

Nyt on käynnistetty käytettyjen, mutta käyttökuntoisten maatalouskoneitten keräys "uusviljelmille" Tarton Ylenurmen piiriin. Sellaisen arvo saajalle on paljon suurempi kuin lahjoituksen tekijälle.

Vuosi sitten virolaiset saivat valmistautua ensimmäiseen Joulunviettoon 45 vuoden jälkeen. Nyt samanlainen mahdollisuus on tullut myös Latviaan ja Liettuaan. Siinä on ajattelemisen aihetta meille itsekullekin täällä Suomessa. "Historian siipien havinassa" on odotettavissa suuria muutoksia monien ihmisten elämässä ennenkuin taas alkava vuosi on loppuun kulunut.

Matti Loukola:

Mökinpojasta lahjoittajaksi — Matti Uiton elämäntarinaa

Koulupoikana katselin monesti Valtaalan koulun alaluokan seinällä olevaa, puuleikkauksin koristettua, palkintotaulua. Siinä oli teksti: ”Lahjoittanut Matti Uitto v. 1933”. Viime keväänä tuo palkintotaulu löytyi 30 vuoden ”evakkomatkan” jälkeen.

Syyskesällä haastattelin emäntä Lilja Mäkeä koulun historiikka varten. Hän kertoi paljon myös Uitosta. Mielenkiintoni heräsi. Mikä mies oli Matti Uitto?

Lapsuus

Matti Uitto syntyi Isonkyrön Valtaalassa, nykyisen Kalevi Saaren talon kohdalla, tien toisella puolella olleessa talossa 28.2.1880. Hän oli Valtarin sukua, samasta sukuhaarasta kuin kirjailija Mika Valtari. Isän isä myi humalaan juotettuna maanviljelystilansa ja talonsa. Kauppari oli muistitiedon mukaan tehty tupakkalaatikon pohjaan.

Matti asui vanhempiensa ja kolmen sisaruksensa kanssa pienessä mökissä, joka sijaitsi rautatien ja nykyisen Jussi Korven talon välissä aivan Valtaalan taseoristeyksen lähellä. Yhden lehmän osittain maahan-kaivettu navettakin oli. Ja tietenkin lähde, josta saatiin vettä. Kesällä 1989 tuo hyväksi tunnettu lähde oli kuivilla, kun kävimme mökinplassia katsomassa. Perheen isä kuoli 1892 vain 39-vuotiaana. Matti kävi kansakoulun Valtaalan 1889 perustetussa kansakoulussa. Hän menestyi hyvin koulussa, ja sai kahtena vuotena stipendin. Vuonna 1891 Aleksanderin stipendirahastosta 8 mk, ja vuonna 1892 senaattori Furuhjelmän rahastosta 10 mk.

Perhe oli todella köyhä. Rippikoulun Matti kulki huonosti vaetetettuna. Joku kylän isännistä antoi hänelle puvun, että pääsi ripille.

Vanhin sisar Anna Liisa oli päässyt Nikolainkaupunkiin eli Vaasaan palvelukseen. Sama rippipuku päällä lähti Matti myös Vaasaan, jossa pääsi kultasepänliikkeeseen juoksupojaksi. Samalla hän saattoi perehtyä liikkeen toimintaan ja kultasepän ammattiin oppipoikanakin. Toimessaan hän menestyi hyvin.

Amerikan kuume iski Mattiin noin 20-vuotiaana. Kultaseppä antoi matkarahat, ja hän lähti — kuten niin monet niihin aikoihin — rapakon taakse.

Vuosiluvuista ja Amerikassa oloajasta en ole onnistunut saamaan tietoja.

Vammalaan 1912

Vammalan kirkonkirjojen mukaan Matti Uitto muutti sinne 4.3.1912 Rovaniemeltä. Ilmeisesti hän

Kuva on otettu 1930-luvun lopulla Uiton mökin plassilla, Uiton lähteellä. Vas. Herman Nortula, Matti Valtari ja Matti Uitto. Kuva Lilja Mäen kuvastosta.

1930-luvun lopulla otetussa kuvassa vasemmalta: Matti Uitto, Maria Maunus-Valtari, Matti Valtari ja Herman Nortula sekä koira Vili. Kuva Lilja Mäen kuvastosta.

perusti sinne heti kultasepäntiikkeen. Vammala oli kauppala vuodesta 1913 alkaen vuoteen 1965, jolloin siitä tuli kaupunki.

Vuoden 1918 sota

Vammalassa punaiset pitivät esikuntaansa Vanhassa Pappilassa. Matti Uitto oli tullut myös vangituksi. Vihtori Paukkulan kirjassa Tyrvään seutu Suomen vapaussodassa kerrotaan sivulla 107, että punaisten vankina olleet pääsivät pakenemaan. Kirjassa on kuvakin ”Vanhan Pappilan kuolemanpataljoonasta.” H.P. Virtasen kirjassa Isokyröläiset vapaussodassa on ote isokyröläisen Jaakko Ulvisen muistiinpanoista sivulla 200—201. Siinä kerrotaan, kuinka hän johtamansa komppanian miesten kanssa tuli punaisten lähtiessään syyttämään Vammalaan. He vapauttivat muun muassa palavan talon lukitusta kellarista ihmisiä.

Heidän edetessä, erään liiterin alta tuli peloissaan mies ja kysyi: Keitä olette?

- Valkoisia.
- Mistä olette kotoisin?
- Isostakyröstä.
- Mistä kylästä?
- Valtaalasta.

Silloin mies — Matti Uitto — oli tullut itkien kyröläisiä kaulailemaan.

Siinä olivat ainakin Herman Nortula, Tuomas Kontturi, Oskari Maunuksela ja Jaakko Mäki-Valtari.

Jaakko Ulvisen komppaniassa Isostakyröstä oli 86 miestä, ja Vähästakyröstä 48-miehinen joukkue.

Kun vapaussodan — eteläpohjalaiset lähtivät nimenomaan vapaussotaan — päättymisestä oli kulunut 10 vuotta, saivat edellämainitut Uiton pelastajat kutsun Vammalaan. Kutsua voi työ- ja muiden kiireiden vuoksi noudattaa vain Tuomas Kontturi. Uitolla oli varattuna kultakello jokaiselle kutsutulle. Kontturi sai kellon. Muille hän ei kelloja lähettänyt Kontturin mukana.

Kun sodasta oli kulunut 20 vuotta, saivat samat miehet taas Uitolta kutsun Vammalaan. Nyt lähdettiin matkalle usean miehen voimin. Vastaanotto oli hyvä, mutta kelloista ei nyt puhuttu mitään. Uitto antoi kaikille luultavasti edellä mainitun Pakulan vapaussodasta kertovan kirjan. Aini Maunuksela, joka tämän kertoi, muisteli miesten palatessaan arvostelleen kirjan kerrontaa heidän toimistaan Vammalassa: ”Ei se ny aivan nuan ollu”.

Vierailuja entiselle kotipaikkakunnalle

Uitto oli kotiseuturakas. Isokyrö ja Valtaala olivat hänelle tärkeitä koko elämän ajan.

Joka kesä hän kävi Isossakyrössä. Kortteeripaikkana oli Kaira-Valtarin talo. Isännän kanssa hän kävi sunnuntaina kirkossa. Kirkkoreissu kesti koko päivän. Sankarihaudalla Uitto viipyi aina pitkään omassa hiljaisuudessaan. Jumalanpalveluksen jälkeen hän keskusteli rov. Simojoen ja kanttori Rajalan kanssa.

Suurella hartaudella Uitto kävi myös kotimökin paikkaa katsomassa. Mukana saattoi olla nuorisoseuralaisia tai kylän tuttuja isäntiä, varsinkin Vammalassa olleita vapaussotureita, jotka Uitto koki pelastajikseen.

Väki on ollut klupurihellä. Vas. Laila Valtari, Lilja Valtari, Matti Uitto ja Juha Valtari. Vuosi on 1936. Lilja Mäen kuvastosta.

Uiton kesäpaikan rannasta v. 1923. Vas. Uiton sisar Maija Meriluoto ja hänen miehensä, rouva Lempi Uitto ja tytär sekä Matti Uitto, Lilja Mäen kuvastosta.

Heitä kutsuttiin myös kylään Kaira-Valtariin, kun Uitto oli käymässä, kertoi Lilja Mäki, jolta olen saanut tietoja ja kuvia tähän juttuun. Kylällä vastaanulleille lapsille Uitto saattoi antaa rahaa.

Lahjoituksia

Uiton liiketoiminta menestyi ilmeisen hyvin, koska Isossakyrössä käydessään hän aina toi lahjoituksena joitakin palkintoja tai arvoesineitä.

Tietooni ovat tulleet ainakin Isonkyrön kirkkoon lahjoitettu kristallinen, noin 40 cm korkea runsaudensarvi, sekä Ylipään nuorisoseuran saama kristallinen kukkamaljakkoo.

Hienoja ovat tyrvääläisen P. Hakalan tekemät, puu-

leikkauksin koristetut taulut. Vuonna 1933 Uitto lahjoitti 63 cm:n korkuisen taulun Isonkyrön kansakoulujen urheilukiertopalkinnoksi, ja toisen v. 1945 Ylipään nuorisoseuralle. Taulun mitat ovat 28 x 50 cm. Taulun aihe on seitsemän veljeksien kiekonlyönti. Kartut kourassa veljekset ovat pelin tuoksinnassa kuten nykyisin pojat kaukaloissa.

Vuonna 1947 Uitto antoi 100 mk annettavaksi vähävaraiselle Valtaalan koulun oppilaalle.

Merkittävimmän lahjoituksen Uitto teki ennen talvisotaa, kun hän eläkettä vastaan luovutti 1920-luvulla Vammalaan rakentamansa talon kauppalalle. Lahjoituksen arvoksi on sanottu 2,5 milj. silloista markkaa. Kun eläke oli lisäksi sidottu indeksiin, aiheutti se kauppalalle harmia. Ainakin 1960-luvulla kauppa toimitti vielä halkoja Uiton tyttarelle talon lämmittämistä varten. Samalla vuosikymmenellä talosta lienee tehty lopullinen kauppa. Nykyisin talon omistaa Säästöpankki.

Matti Uitto oli kahdesti naimisissa. Ensimmäinen vaimo oli os. Pesko. Toinen oli Tyrväältä, Lempi Vilppala. Tämä avioliitto solmittiin vapaussodan aikoihin.

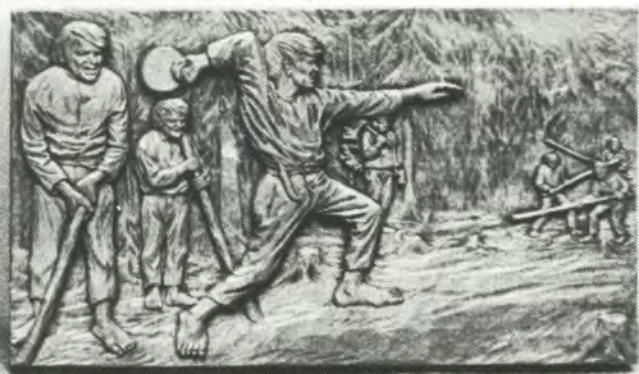
Vammalassa Matti Uitto kuului kirkkokuoroon.

Matti Uitto kuoli 22.8.1952.

Mainittakoon vielä, että Uitto oli eläessään pyytänyt, että Isonkyrön Ulvilan koulun opettaja Väinö Antila veisi multaa syntymäkodin paikalta Valtaalasta hänen haudalleen Vammalaan. Tämän toiveen Antila on täyttänyt.

Erkki Kujala ja Veikko Taipale Uiton kotimökin paikalla 1989. Taipale hakkasi kesällä 1935 Uiton pyynnöstä edessäolevaan kiveen 5.11.1883, joka on Matti Uiton isän äidin, Marian kuolinpäivä, sekä 8.5.1892, joka on Uiton isän kuolinaika. Uitto maksoi 13-vuotiaalle Veikolle työstä 5 mk. Palkkaa Veikko piti hyvänä, kun tappuriihellä ollessa haudepojalle maksettiin riihipäivästä silloin yleensä 3 mk. Kuva Matti Loukola.

Uiton lahjoittamat taulut. Vas. koulujen urheilukiertopalkinto, jonka Valtaalan koulu voitti omaksi 1950-luvulla. Oik. Ylipään Ns:n taulu.

Kylväjän osa

Kirj. mv. Eino Mäki 1960-luvulla. Esitti Päivi Ikola Valtaalan koulun 100-vuotisjuhlassa 8.10.1989.

*Oli kutsumus kylväjän ylevä,
sen Kaitsija kädestään antoi.
Sun käteesi siunatun siemenen,
saran päähän sun laajan kanto.*

*Oli eessäsi ihmistaimia,
tuota Luojan suurinta työtä.
Sait tehtävän kylväen vaalia,
oli rinnallas Kaitsija myötä.*

*Tuon muistat kai, miten arkaillen,
ens siemenet kylvöösi heitit.
Ain' rukoillen siunasit siemenen,
karuun pintaankin siemenet peitit.*

*Näin jatkuvi kylvösi edelleen,
kuin uus sarka eessäsi oisi.
Ens kylvösi ehtineet oraalle,
niit siunaten katsella voisi.*

*Elät keskellä kylvösi mieltien
näet miten kylvösi kasvaa ja varttuu.
Karut kohdatkin pelloissas tuntien,
tuo kylväjän taitosi karttuu.*

*Saa kylvössään joskus myös katsella,
miten rikat kylvön valtaavan näyttää.
Ei murhetta tuoda se tunnolle saa,
ken siunaten siemenen käyttää.*

*On kylväjän osana aina tuo,
joka siemen ei tähkää kannaa.
Mutt' rikkaruohotkin hetken vain
kahlitsee.
viel' siemenen versoa anna.*

*Näin jatkuu nuo askelet kylväjän,
yhä eelleen hän sarkaansa astuu.
Nuo pellot on perintö isien,
on vuorollaan hällä nyt vastuu.*

*Siis siunaten yhä Te kylväkää,
on siinä tuo salattu voima.
Viel' kohtalot kansaamme yhdistää,
taas kannel Väinön on eheenä soiva.*

*Mutt' antakaa kiitos myös korkeuteen,
on sieltä tuo työllenne tuki.
Hän antoi siemenen käteenne,
Hän Teidät kylväjän vaatteisiin puki.*

Toiminnanjohtaja
Simo Vaismaa

Onko ruoka hintansa ”väärtti”

Jouluruuat ovat säilyneet pääpiirteissään perinteisämmme. Kinkku, lipeäkala ja joulupuuro tulee päällimmäisenä mieleen. Monissa kodeissa jouluaaton yhteinen ateria ”kruunaa” lopullisesti joulumielen ja joulun hengen.

Kuluneena vuotena on ruoan hintakeskustelu jatkunut ajoittain hyvinkin räiskyväenä. Myös terveellisyyskysymykset ovat olleet esillä, erityisesti rasva eri muodoissaan. Tavallinen hiljainen kansalainen on joutunut vähintäänkin hämmennyksiin. Herkimmät ovat voineet saada stressin yrittäessään noudattaa terveellisyydestä annettuja ristiriitaisia neuvoja.

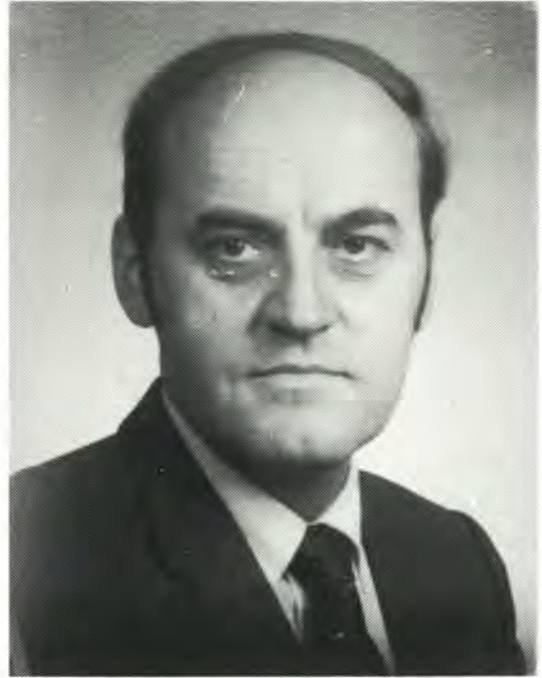
Hinta on moniselitteinen

Ominaista hintakeskustelulle on ollut selvästi aikaisempaa runsaammin laaditut kansainväliset hintavertailut. Tämän on aikaansaanut meneillään oleva kansainvälisen kaupan yhdentymiskehitys.

Nämä vertailut eivät ota huomioon laaja-alaisia, moniselkoisia eroja eri valtioiden välillä. Niillä on kuitenkin oleellinen merkitys eri kansantalouksissa vallitseviin kustannusrakenteisiin.

Vuoden 1985 kotitaloustutkimuksen mukaan meillä kuluttajien kokonaisuudesta ruoan osuus oli 20 %. Tämän jälkeen tapahtuneen hintakehityksen mukaan elintarvikemenojen osuus on edelleenkin alentunut ja on nyt n. 18 %. Tämä on hyvää länsimaista keskitasoa ja tulisi ymmärtää, ettei meillä jonkin kulutustavaryhmän osalta voida poiketa oleellisesti kansantaloutemme yleisistä kustannusrakenteista.

Varsinkaan elintarvikeryhmän osalta emme voi olla kärkeimaita. Olemme maailman pohjoisin elintarvikeomavaraisuuteen päässyt maa. Esim. Ruotsin pelloista n. 70 % sijaitsee Hankoniemen eteläpuolella. Markkinamme ovat kokonaisuutena pienet ja asutus harvaa. Luonnonoloista johtuen meillä monet muutkin kustannustekijät ovat suuret. Esim. maanteiden teko routimisen vuoksi on kallista, mutta ne pitää silti tehdä.

Elintarvikeketjussa on monta ottajaa

Hintakeskustelu on sikäli tullut asiallisemmaksi, ettei syyllinen enää olekaan yksin alkutuottaja, vaan tarkastellaan koko elintarvikeketjua viljelijän tuotantotarvikkeiden hinnoista kuluttajaan saakka. Kun on voitu todeta, että elintarvikkeiden kuluttajahinnoista keskimäärin vain n. yksi kolmasosa kulkee tuottajan kautta ja siitä osuudesta edelleen n. vain yksi kolmasosa on tuottajan ”palkkaa” ja tilaan sijoitetun pääoman korkoa, ovat tuottajat päässeetkin sen jälkeen keskustelussa vähemmällä ja vikaa on alettu etsiä myös elintarviketeollisuudesta ja -kaupasta sekä verotuksesta.

Kulutustottumukset muuttuvat

Kokonaan vaille huomiota ovat jääneet itse kuluttajat. Mikä on heidän kulutustottumusten muutosten vaikutus? Heitä on kyllä kehotettu tinkimään hinnoista, mutta ei syömään edullisemmin.

Elintarvikkeiden kulutus on hyvin nopeasti mennyt yhä pidemmälle jalostettujen tuotteiden suuntaan. Tällöin aikaisempaa kotityötä korvataan ostamalla teollisuustuotetta. Jos menemme ravintolaan syömään, em-

Näen sen, vaiko/ en katso

Ma näen sen, taas lähestyissä joulun lämpöisen. Tuon turhan tavaran paljouden ja kiillon silmissä ihmisten. Siitä lelu mekaaninen näyteikkunassa vilkuttaa lapsille leikkiville. Omistamiseen halu valtaa, nuoren mielen tottuneen elintasolle korkealle.

Sitä tuntein sekaisin, miettein monenlaisin seuraa vanhus. Puutteessa pienessä elänyt, monessa säästämään oppinut. Salassa, mielensä sopukoissa syvissä, toivomus, rukous hiljainen: "Vaikuta isä ylhäinen, jokaiseen joulumieli oikea. Huomaamaan auta ystävä yksinäinen, tien kaitaisen kulkija. Apua auliisti antamaan, työntekijälle vapaapäivättömälle, lepohetki perhepiirissä järjestymään".

Näinkin oikea joulu saavuttamaan.

Marnen

me ostakaan enää ruokaa vaan palvelua, kenties makuelämyksiä ja viihtyvyyttä. Hyvä näin, mutta jokainen ymmärtää, että suomalaisen alkutuottajan saamalla hinnalla ei ole meidän maksamaan hintaan mitään merkitystä.

Aivan samoin voidaan yleisemminkin todeta kalliiden elintarvikkeiden kulutuksen kasvavan. Meille esim. joudutaan tuomaan ulkomailta sisäfilettä, kun kotimainen tuotanto ei riitä. Niiden tuontihinta on kuitenkin moninkertainen kotimaiseen kylkipalaan verrattuna. Aivan samoin ylikansalliset "riksit ja nakut" käyvät kaupaksi huolimatta niiden ravinnon korkeasta hinnasta ja ravinto-opillisesti alhaisesta tasosta. Mikroaaltouunin yleistyminen on muuttanut kulutustottumuksia, nähtäväksi jää mitä vaikuttavat esim. leipomiskoneet, jotka tekevät tuloaan.

Suomen Pankkikin vaikuttaa

Viimeiseksi lopuksi hintavertailuun voisi vielä mainita niitä vääristävän keinotekoinen Suomen markan yliarvostus. Sen ostovoima on ulkomaisiin tuotteisiin aivan liian kova. Ehkä sitä kuvaa sekin, että elintasotilastossa, kun sitä mitataan bruttokansantuotteella asukasta kohti, me olemme maailmassa kolmantena. Eihän tuota kukaan usko. Kun markan arvosta otetaan viidennes pois, olemme realistisella 15–16 sijalla ja silloin meidän kotimainen ruokamme on kilpailukykyisempää.

Terveellisyys vielä moniselitteisempi

Kotimaisen ruuan terveellisyydestä on myös puhuttu. Asiantuntemukseni ei ole kehuttava, mutta vaistoni sanoo, että mitä luonnonmukaisempaa ruoka on, sitä

terveellisempää. Eläinrasva, voi mukaanlukien, ei ole epäterveellistä kohtuullisesti käytettynä. Liikaliivuus, johtukoon se mistä ravinnosta tahansa, on luku erikseen. Esim. Länsi-Saksassa voin kulutus on kasvussa, kun meillä se on jyrkässä laskussa lähennellen jo asukasta kohden laskettuna 20-luvun tasoa. Teollisesti kovetetut margariinirasvat voivat olla suurempi riski kuin voi. Kolesterolivoihutus on saanut liian suuret mittasuhteet. Kolesterolia tarvitaan ja terveellisyyteen vaikuttaa enemmän sen laatu kuin määrä.

Kokonaan toinen juttu on suomalaisten maataloustuotteiden puhtaus. Niissä ei ole kasvinsuojeluaineiden jäämiä. Esim. Hollannissa näiden aineiden käyttö on meihin nähden 20 kertaista hehtaaria kohti laskettuna.

Hyvää Joulua suomalaisen, kohtuuhintaisen ja puhtaan jouluruuan parissa!

Kinkeriperinteen synty ja vaiheet

Kinkerin kasvuperusta pohjaa keskiaikaan. Ruotsi-Suomen kansleripiispuus edellytti korkeilta virkamiehiltä ruotsalaissyntyperää. Piispoista mainittakoon Berro eli Björn v. 1249-58.

Keskiaikaisiin tapoihin kuului kymmenysten pakollinen maksaminen. Kansleripiispojen ajasta käytäntö pysyi voimassa aina viime vuosisadalle saakka. ”Kolmannesjyvät” oli papin palkka.

Oloissamme kymmenyksillä maksettiin ns. ”Kyrön oikeus”, piispankymmenykset, kirkkotekstiilit ja köyhäinkymmenykset. Piispat, kuten v. 1258-66 vaikuttanut Regvald, kantoivat kymmenyksiä. Piispa Regvald edellytti kymmenysten lisäksi ns. ruokalisän (=matskott). Ajatus kymmenyksistä on raamatullinen, mm. IV Ms. 18:21 mainitsee niistä. Niin vain kävi, että kymmenyksistä lisineen kehittyi säädetty vakituinen vero.

Kun papit ja piispat olivat oikeutettuja verotuloihin, kirkollisista toimituksista perittäviin maksuihin, ”ruokalisään leivässä ja särpimissä” tai rahassa, oli kansan keskuudessa aivan yleistä joutuminen verotuksessa eriarvoiseen asemaan.

Jo niin varhain kuin v. 1215 tiedetään harjoitetun ankaraa kirkkokuria, johon yhdistyi rippi. Tuolloin lateraanisynodissa päätettiin, että jokaisen kristityn oli kerran vuodessa ripittäytyttävä oman pitäjänsä papille.

Tätä vääristynyttä ja kiusallista rippikäytäntöä haluttiin kiertää. Kun tällainen mahdollisuus oli todella olemassa, voitiin samalla kiertää myös veroja keskiaikaiseen tyyliin.

Kaikkialla liikkui silloin tällöin kerjäläismunkkeja, joilla oli oikeus ottaa ripittäytymisiä vastaan, toimia kuuntelijoina. Heillä oli oikeus toimia rippi-isinä huolimatta pappien oikeuksista.

Palkkaosuuksiaan menettäneet papit keskittyivät yhä enemmän myymään aneita. Ane eli indulgentia vapautti synnistä ilman rippiäkin, näin annettiin ymmärtää. Veronkierron mahdollisuus eliminoitui.

Edelleen harrastettiin toivoretkiä, pyhiinvaellusmatkoja mm. Roomaan, mikä ei liene ollut halpaa. Synninpäästöä etsittiin kaukaa.

Viidennellätoista vuosisadalla papiston harrastamat ripitysmatkat vakiintuivat. Papit ja piispat vaelsivat talosta taloon kestitysveroja kantamaan. Kun v. 1450 aikoihin lukkareista tuli pappien henkilökohtaisia palvelijoita, heidän oli määrä seurata pappeja ripitysmatkoille. Aikojen kuluessa tästä sitten kehittyi skriffthäll=kingeri.

Kinkerien alkuperä ei näytä hengellisestä katsannosta käsin juuri nimeksikään Kristuksen evankeliu-

min leviämistä edistäväältä, vaikka tuleehan sananjulistajien saada evankeliumista elatuksensa. Raamatussakin tämä oikeus mainitaan ks. I Kor. 9:14.

Keskitys, keskitysverot ja matkaverot saivat tukea Upsalan kokouksen päätöksestä v:lta 1571. Tuolloin säädetyn kirkkokurin johdosta kinkeri sai uuden lempinimen ”tukkajuhlat”, tai kuten Aleksis Kivi kirjoitti Jukolan Juhanan maininneen sanan ”pölytysjuhlat”.

Jos tukkapöly ei riittänyt rangaistukseksi lukutaidon puutteesta, seurasi jalkapuun käyttöä, mustalla-penkillä istumista, selkäsaunoja, häpeäpaalu, almut, paastot, jopa alastomana kirkon edessä seisottaminen.

Turun hovioikeuden presidentti kielsi ripitysverot v. 1626. Tästä huolimatta piispa Rothoviuksen loppuvuosina, Petrauksen sekä Terseruksen aikoina ripitysmatkat jatkuivat. Kiellosta seurasi käytännössä ainoastaan pientä suunnan muuttumista vakiintuneeseen käytäntöön. Piispoilla ja muulla papistolla oli takanaan Ruotsin kirkon Upsalan tuomiokapitulin tuki. Sieltä oli v. 1596 tullut heille määräys kulkea kylillä katkismusta kuulustelemassa. Strängnäsin piispa Laurentius Paulinus Gothus kehotti pappeja käymään pitäjällä opettamassa sekä tutkimassa pitäjän asukkaiden elämää.

Piispa Iisak Rothovius määräsi Ruotsissa vallinneeseen käytäntöön viitaten rippitoimitukset kirkkoissa pidettäväksi. Sakraali ympäristö oli hänestä riittävän juhlava ja sellaisenaan sopivin kaikkia seuratoimia varten. Niinpä siirryttiin kodeista kirkkoihin.

Herran Pyhää Ehtoollista ei kukaan ripittäytymätön ollut oikeutettu nauttimaan. Poikkeuksena kirkossa pidettävään ripittäytymiseen mainittiin, että jos matka ylitti neljä peninkulmaa, matka sallittiin rippikuulustelijoille edellyttäen, että kyläläisiä koottiin yhteen katkismussaarnaaja ja ripittäytymistä varten. Pappi voi jopa pitää jumalanpalveluksen kinkeripaikassa. Kinkerien isäntäperheiksi valittiin niitä, jotka eivät pätevästä syystä voineet tulla kirkkoon.

Papit asettuivat jyrkästi vastustamaan piispa Rothoviusta tässä, sillä he olivat totuttautuneet saamaan ripitysmatkoillaan paitsi kestityksen myös lahjoja kotiin vietäviksi. Piispalla oli kuitenkin vankka asema, olihan 1600-luku ns. ”kirkkokurin kultaista aikaa”.

Ripitysmatkat ajoittuvat perinteisesti erityisesti Paastonaikaan. Paastonajan keskitysvero aiheutti kuitenkin paljon pahennusta ja närää. Pappien juopottelu oli tuohon aikaan varsin yleistä.

Keskitysmatkojen asemesta seurakuntalaisia kutsuttiin kirkkoon hiljaisella viikolla. Tällöin korostui piispa Rothoviuksen toiveiden mukaisesti Sanan ja Katkismuksen opetus. Piispan mukaan Vähäkatkismuksen

tunteminen vahvasti nuorisoa taistelemaan maailmallisuutta vastaan. Ehtoollisvieraan oli ensin osoitettava tuntevansa Katkismuksen. Aina 1600-luvun loppuun saakka kysymyksessä oli ulkoa osaaminen.

Eräs ajan huomattavimmista ilmiöistä oli lukkarin opetustoimi kansan keskuudessa. Isonkyrön seurakunnalla on kirjastossaan virsikirja muistona v:lta 1644, jolloin määrättiin asetuksella, että lukkarien oli oltava lukutaitoisia ja taitavia aapisen ja Katkismuksen opettajia. Tällöin ns. lukkarikoulut ja kinkerit punoutuivat yhdeksi kokonaisuudeksi. Lukkarinkoulua pidettiin nokisten savupirttien pärevalossa, koulutuvissa. Kerran vuodessa pidettiin katselmus, lukuset (=läshör), jossa lukkari suoritti papin kuullen kuulustelun. Kansa antoi näytteen lukkarinkoulussa harjoitetusta lukutaidostaan.

Vähitellen kinkeritilaisuudet saivat kyläsaarnan piirteitä. Turun hiippakunnan piispana oli vuosina 1664–1690 Juhana Gezelius vanhempi, joka vahvasti ja vakiinnutti kinkerien aseman. Isokyrö kuului Turun hiippakuntaan, eivätkä piispan vierailut näillä main olleet kovinkaan harvinaisia. Gezelius vanhempi onnistui taistelussaan kinkerien puolesta v:n 1680 valtiopäivillä. Vuonna 1686 voimaan tullut kirkkolaki vaati avioliittoon vihittävältä Vähäkatkismuksen osaamisen, kuten tavallaan jo v:n 1571 kirkkolaki. Uusittu kirkkolaki teki nyt kirkkostamme valtionkirkon. Ripityslaitos hajosi. Kirkkolakiin tuli yksityinen rippi, minkä jälkeen rippi ja ehtoollinen eivät enää olleet toisiinsa sidoksissa. Gezelius nuorempi vaikutti historianankirjoituksen edistämiseen ja täsmentämiseen jo v:sta 1667 alkaen. Nyt kirkkolaki määräsi rippikirjat pakollisiksi. Kinkereitten lukuluettelot tulivat pakollisiksi. Henkilöiden nimet kirjattiin sekä heidän kristinopin- ja lukutaitonsa. Samalla tämä skriftebook merkitsi väestökisterin alkua. Kirjasta oli myös hyötyä ruotusotamiesten luetteloinnin kannalta.

Aateliston pelko asemansa heikentymistä ja heidän vastustava asenteensa jäivät vaille merkitystä. Kansan keskuudessa viriävä luku- ja kirjoitustaito sekä suomalaisen kansallisuusaatteen viriäminen kielen vahvistumisen myötä ei ollut aatelisille heti mieluista.

Juuri voimaan tullut kirkkolaki teki v. 1686 lähtien pakolliseksi katkismuskuulustelun. Tämä on nykymuotoisen kinkerin alku ja voitto. Pikkulapsetkin oli otettava mukaan kinkereille. Kristinopin osaaminen vaadittiin jo 10–11-vuoden ikäisiltä.

Puhdasoppisuus pyrki myös tarkoin hävittämään katollisuuteen tai noituuteen viittaavat viimeisetkin rippeet. Myös rangaistukset pidettiin ankarina vielä n. sadan vuoden ajan. Jalkapuu ja mustapenkki eli häpeäpenkki olivat käytössä. Kinkereillä osaamattomuudesta sai vitsoja selkäänsä. Käsittämättömältä tuntuu, miten joskus saatettiin piestä hyvin iäkkäitäkin henkilöitä. Tukistamiset, nurkassa seisottamiset luuta kädessä, raastupaan saattamiset sakkorangaistuksineen ja raippoineen kuuluivat tavalliseen käytäntöön. Marttilan seurakunnasta tiedetään, että v. 1807 juopuneet papit olivat kinkereillä piesset 66-vuotiasta sairasta miestä niin, että hän yhden päivän kuluttua kuoli vammoihinsa.

Piispa Gezelius vanhempi epäili Isonkyrön pappien saamia vaikutteita katolisiksi. Etteivät sellaiset opit vain leviäisi, piti Gezelius vanhempi Isonkyrön seurakuntaa erityisesti silmällä. Vuoden 1666 kevättalvella

piispantarkastuksessa todennäköisimmin piispa vaati Vanhan kirkon seinämaalauksen peittämistä. Vuosi on sama, jolloin maalaukset joka tapauksessa peitettiin. Vastaavanlaisia käskyjä kirkkomaalauksista ilmenee näiden aikojen piispantarkastuspöytäkirjoista Turun hiippakunnassa. V. 1666 alkaa Gezeliuksen tuore Katkismus levitä. Samana vuonna tiedetään piispan ottaneen kinkerit ensi kertaa esille.

Piispantarkastuspöytäkirjasta Isonkyrön seurakunnassa v:lta 1673 löytyy mainintoja siitä, että piispa Gezelius vanhempi oli tyytymätön seurakuntalaisten poissaolojen vuoksi piispantarkastuksesta. Rangaistuksina mainitaan jalkapuu ja sakot. Aina vuoteen 1686 saakka piispa Gezelius vanhempi moitti isokyröläisten Kristinopin taidon puutteellisuutta.

Vasta piispan vaihduttua Gezelius nuorempaan jaetaan Isonkyrön piispantarkastuksessa kiitoksen sanoja. Piispa totesi tyytyväisenä, että täällä oltiin muita edellä ja osattiin jo pääkappaleetkin.

Uskontopakon voimassaolo merkitsi myös puhdasoppisuuden pakkoa. Jo piispojen Rothovius ja Terserus aikoina asetettiin kylänvanhimmat (=oltermannit) ja kirkkoneuvosto valvontatehtäviin. Myöhemmin määräysten noudattamista valvovat papisto, kirkonisännät ja kuudennusmiehet.

Lukkarinkinkereillä tarkattiin niin nuorten kuin vanhempienkin srk:n jäsenten kristillisen tietouden tasoa. Palaamme uudelleen piispa Gezelius vanhempaan. Hänen aikanaan Turun hiippakunnassa kansan opettaminen alkoi. Paheellista elämää pyrittiin poistamaan sieltä, missä sitä ilmeni. Kristillisiä tapoja tahdottiin lujittaa.

Paaston aikaiset kuulustelut jäivät kirkkoon. Muut kuulustelut sijoitettiin seurakunnan eri kulmille siten, että mahdollisimman monet pääsivät osallistumaan niihin. Piispa tahtoi henkilökohtaisesti tutustua seurakuntalaisiin heidän omissa ympäristöissään. Katkismusta hän piti eniten esillä, elleivät maanviljelys ja luontoaiheet tulleet puheeksi.

Kun Gezelius vanhemman aikana v. 1668 Turkuun saadaan kirjapaino, alkaa suomalaisen kirjallisuuden ja kielen asema lujittua ja vakiintua. Isonkyrön seurakunnan kirjastoon kuuluu myös virsikirja v:lta 1667 muistona aivan ensimmäisistä Suomen Turussa painetuista kirjoista.

Aluksi kinkereille kutsuttiin 20–30 perhettä kerrallaan. Lukkarilla ei ollut kinkereillä alkujaan minkälaisia musiikillisia tehtäviä. Papisto opetti kinkereillä virsiä. Lukkari oli tekemisissä Katkismuksen opettamisen ja kuulustelemisen kanssa. Täysin päinvastaista, kun vertaa nykyistä käytäntöä, papin ja kanttorin työnjakoa.

Joka tapauksessa lukkarit nauttivat korkeaa arvontaa ja olivat pelkoa herättäviä hahmoja. Heillä oli usein takanaan triviaalikoulussa hankittu vankka sivistys. Vaasan triviaalikoulu perustettiin v. 1724. Lukkariksi pääsi suorittamalla siellä opintoja yhden vuosikurssin verran. Papiksi vihittävältä vaadittiin kahden vuoden opinnot samaisessa koulussa. Ei siis suurta eroa papin ja lukkarin koulutuksessa. Raamattukaan ei tee jyrkkää eroa papin ja kanttorin toimista, vrt. 2. Ak. 5: 12–14 ja 7:6.

Rippikoulu tulee myöhään, vuonna 1740 siitä mainitaan Turun tuomiokapitulin kiertokirjeessä. V. 1797 alkaen lukkarin tehtävät alkavat näyttää samoilta kuin

kanttorien meidän paivinämme, sillä ko. vuodesta alkaen lukkarilta edellytettiin hyvää virrenveisuutaitoa. Seurakuntalaiset maksoivat lukkarien palkan kappoina v:sta 1734 alkaen. Lukkarinkapat olivat palkkaa opetustyöstä.

Seurakuntalaisten kotielämää kontrolloitiin 1700-luvulla. Kun v. 1713 rahvas isokyröläinen laiminlöi kotihartaudet aamuin, illoin, häneltä evättiin mahdollisuus ehtoollisella käyntiin. Noin vuoteen 1840 saakka papeilla oli kinkereille tullessa vitsoja mukanaan. Pöydän alle joutumista on pelätty niin, että varttuneempi väki vieläkin muistaa sellaisesta lapsille kerrotun. Siksi kinkereillä ei nykyisinkään viljellä enempää huumoria. Vai piilekö kinkerien hauskuus ja huvittavuus juuri siinä, että siellä ollaan niin kovin vakavan näköisiä, jäykkiä ja virallisia?

Jo ennen autonomian ajan alkua lukkarinkoulujen tiedetään menestyneen erityisesti juuri Etelä-Pohjanmaalla. Lukkarinkoulu muuttui rippikoulun eheytyessä ja kinkerien muutosten paineissa. Vuodesta 1830 alkaen lukkarinkoulu toimi enää vain sunnuntaikouluina heikkolahjaisille oppilaille. Isossakyrössä lukkarinkouluista tuli v. 1825 rippikoulujen apukouluja. Lukkarinkoulut loppuivat kaikkialta vuoteen 1850 mennessä. Kinkerit jäivät pysyäkseen. Vuoden 1858 kansakoulujulistus johti v. 1866 kansakouluasetukseen, jolloin kouluhallituksen ja kirkon tehtävät opetustoiminnassa eriytyivät. Isonkyröön saatiin v. 1869 Ikolan koulu, joka on paikkakunnan vanhin.

Vuonna 1867 kirkkolaulun johtamisesta tuli lukkarin ensisijainen tehtävä. Virsilaulussa alkoi äidinkielen asema vahvistua v:n 1860 paikkeilla. Isonkyrön kirkossa pystyttiin veisaamaan v. 1890 ainoastaan 20 virttä vaihdellen niitä keskenään jumalanpalveluksesta toiseen. Virsikanteleitten yleistymisen ja virsiharjoituksen lisääminen paransivat kuitenkin tilannetta nopeasti. Jo v. 1899 oli Isossakyrössä 15 kpl virsikanteleita virsiharjoituskäytössä.

Vasta oma vuosisatamme antaa kirkkomuusikolle täyden muusikkotietoisuuden. Kanttorikoulutus on käynnistynyt. Sana lukkari jäi terminologiasta pois oikeastaan jo vuonna 1910. Virallisesti sana kanttorinurkuri esiintyy vasta v. 1938 kirkolliskokouksen asiakirjoissa.

Kylänluvut, lukuset, kinkerit jatkuvat vuodesta toiseen. Seurakuntaväki suosii perinteitä, tätäkin, vaikka kinkerin (=gingerd) asema ja merkitys ovat muuttuneet.

Kinkerit muistuttavat yhä enemmän tavallisia seuroja. Lähellä istuvat kuuntelevat. Talon toisessa päässä sivuhuoneessa saattaa olla niitä, jotka eivät oikein kuule opetusta ja innostuvat juttelemaan omiaan. Siinä sitten vierähtää aika, tuo välttämätön on ohi vuodeksi.

Useita päiviä kestäneet kinkerit kuuluvat muistojen joukkoon, ne joita varten pappi ja lukkari piti majoitustakin talossa. Kylän kokopäiväinen kestittäminen loppui. Nykyisin riittää 2-3 tuntia/kylä/vuosi. Tästä huolimatta kinkerien pitäminen aiheuttaa nykyisel-

Kuin lapsi:

*Onnekkaina valmistutaan,
Joulua vastaan ottamaan.
Kulunut aikamme taakse jää,
tähyillään Joulun sanomaan.
Mitkä muistot sieltä, mummot paapat?
Joulun sanoma paketissa.*

*Syksyn loskan pakkanen kuivaa,
roudan maa lumen saa.
Paperilla paperia käärittiin,
kymmeniä vuosia siitä vaan.
Siskot veljet lattialla tallusti,
possu, Jouluksi karsinassa nassutti.*

*Muistoissa, sitä ompeluseura kaartia,
mentiin illoin täyttä vaartia.
Tallukkaa sukkaa ja rasaa,
ajallensa, Joulun sanoman tasaa.
Muistot likemmä vain käy,
kuin lapsi seimen sanomasta.*

*Nuoret Äidit Isät neuvokaa,
lapsianne kiittämään tästä.
Ajasta päivän tänään,
hyllyt notkuu kaupoissa suurissa.
Historia toistuu,
Joulurauha maailmassa, oisi onnekasta.*

Tapani Kontsas.

läänkin talon väelle ylimääräistä vaivaa ja kustannuksia.

Vuosisatamme alussa keskusteltiin vakavaan sävyyn kinkerien lopettamisesta tykkänään, kun osallistujamäärä kääntyi joksikin aikaa jyrkkään laskuun. Joku vaikutusvaltainen tuli sanoneeksi silloin näin: "Jos kinkerit lakkaisivat, olennainen keino kansan kristillisiveelliseksi kasvattamiseksi olisi menetetty. Lukukinkereistään kirkon tulee muistaa sana; Pidä, mikä sinulla on, sillä minkä antaa pois tai jättää käyttämättä, sen kadottaa eikä sitä saa".

Hartaushetkien pitäminen ja raamattutunti ovat pitkään traditioon nähden uutta. Vaikka mainitsinkin kinkerien ilottomista kasvoista, ei ajatusta voi sentään yleistää. Seurakunnan tehtävänä ei ole huvittaa tai viihdyttää. Sen tulee kinkereilläkin toimia siten, että Jumalan sana menee eteenpäin. Seurakunnan kokoon-tumisessa on kysymys yhteyden säilyttämisestä päivä-jumalanpalvelukseen, jumalanpalveluselämän vahvistamisesta. Katkismus ja Lutherin opetukset jäävät nykyisin aivan liian vähälle huomiolle. Myös ajankoh-taisaiheet ja tiedottaminen kaipaisi lisähuomiota. Seurakuntaväki tulisi pitää ajan tasalla, mitä kirkossamme tapahtuu, mitä hankkeita seurakunnassa on tehty tai

on vireillä. Hallintoelinten merkittävistä päätöksistä tulee tiedottaa kirkollisveron maksajille. Katsaus men-neeseen, nykyhetkeen ja tulevaan lienee aina paikallaan.

Hartaudenharjoitusta, rakkautta kotiin, uskontoon ja isänmaahan tulee pitää esillä myös tulevien polvien kannalta. Eräs merkitys on kyläyhteisön kokoaminen yhteen, eikä tämän arvo ole lainkaan vähäinen. Kesken arkisen aherruksen on hyvä saada hiljentyä. Siihen kinkerit tarjoavat mahdollisuuden. Virsiopetukseen ei kinkereillä ole nykyisin riittävän paljoa aikaa käytettävissä. Seurakunnan musiikkikasvatus merkitsee esitelmiä ja keskusteluja kirkkomusiikista. Seurakuntalaiset tutustuvat työntekijöihinsä, ja molemmin päin.

Lähteet: SKHS:n julkaisut 73, 101, 103, 108, 138,
Salomies: Suomen kirkon historia I, II, III
Uskonpuhdistus ja Suomen kirkko 1517-1917
Raittila: Suomen kirkkohistoria
Isänmaan kirja IV, 1928, siv. 59-61
Raamattu
- omat muistiinpanot vuosien varrelta monista lähteistä.

Vuoden 1989 Yrittäjäksi valittiin Tarjanttia ja Kyrönhovi-pubia pitävät Tarja Ollila ja Antti Hakola.

Ikolan Veikkoa muistettiin kultaisella Y-ristillä yli 30-vuotta kestäneestä yrittäjäurasta.

Iske-projekti polkaistiin vauhtiin isolla joukolla ja yhteen hiiheen puhaltaen.

Aaveita ja haaveita

*Jo ajast aika sitte,
komian Kyröön kultturellit heräsivät haaveissansa.
Tuumasivat totisesti, tarttua toimehen topakasti.
Pistää pystyhyn juhulat, koittaessa kevään toisen.
Tienoilla pääsiäisen.*

*Herätellä historian havinoita,
kerrata muistoja menneitä.
Näillä mailla mainehikkailla, nuijamiesten tantereilla.
Se esille tuoda esteettömästi, nyky-nuorelle kansalle.
Tuijottajalle töllöttimen, liikkumatta löhööjälle.
Imijälle länsi-saastan.*

*Kuvat kauniit mieles iti, siitä kokoukset piti.
Asia eristyi yrittäessä pyyteettömän porukan.
Kysymättä palkan perään.*

*Mutta ajan tuon lähetessä, nousi suuri musta mutta?
Aaveita näki arvaamaton, veden vierahan kuljettama.
Asettama alallensa, lähettyville arvokkahan kunnian
kirjon kupehelle.
Seitsen sataisen vanhuksen.*

*Maalas niitä mielessänsä, pelkäsi peikkoja
pimeyden. Estellen niitä esitteli, painostain pahoil-
la peloiteli. Oppinehen oivalluksin hornanhengen
herätteli, kallion kupeesta kummittelemaan.*

*Sai toiset täivutetuksi, mielsensä mukahan muuttu-
maan. Kiellettiin kallio komia.*

Supistumaan saatiin suunnitelmat.

Tynkäjuhlat tuloksena.

Tuli Kyröö puhutuksi, kaiken kansan kuulluksi.

Ainakin se on lohdotus, aikakirjoihin vietäväksi.

Pysyvästi painetuksi.

*Toki on aaveita vieläkin, ovat vain muotoaan
muuttaneet. Sitä en ollenkaan ihmettele, onhan aikaakin
kulunut. Vuosisadat vierähtäneet.*

Terästyä toki pitäisi, ettei ne haaveita kaataisi!

Marnen

Paula Annala

Kotirintaman naisia

Talvisodan alkaessa käytettiin usein sanomalehdissä ja radiossa sanontaa ”kotirintama kestää”. Ja kesti hän se joten kuten, vaikka kaikki terveet ja armeijan asepalveluksen käyneet miehet kutsuttiin Isostakyröstäkin sotaan niin tyynni, että sahan ja myllyn koneenkäyttäjän vietiin.

Isonkyrön sahan ja myllyn koneet tuottivat sähköä aamusta iltaan saakka. Muistaakseni illalla yhdeltätoista valot sammuiivat puoleksi minuutiksi ja yö sähköä vaihtui tuottamaan Bengsin mylly Tuuralassa.

Isonkyrön Taipaleella olevan sahan ja myllyn käyttäjäksi pestattiin Liisa Koivunen, joka oli syntynyt 6. maaliskuuta 1897. Hän oli leski ja neljän lapsen yksinhuoltaja. Liisa Koivunen hoiti toista vuoroa koneenkäyttäjänä, pääasiassa iltavuoroa. Toisena koneenkäyttäjänä oli muualta päin Suomea tullut mies.

Koneena oli imukaasumoottori, jota sanottiin Luteerukseksi, ilmeisesti saksalaisen Lutherin mukaan. Kone kävi puilla. Sahausjätteenä tuli rimoja, joita Leppisen Franssi pätki kymmenen sentin pituisiksi kappaleiksi. Niitä sitten syötettiin määrätyn välein koneen pesään ja niistä kone sai voimansa.

Liisa Koivunen elätti itsensä ja lapsensa sekalaisilla töillä. Hän oli hyvin lahjakas käsitöidentekijä ja teki erittäin hyvin kaiken mihin ryhtyi. Ennen naimisiinmenoa hän oli ollut piikana ainakin Laurolassa Turppalan sahalla. Ilmeisesti hänelle siellä opetettiin kuinka konetta hoidetaan. Niinpä Taipaleen sahalla kaikki sujui hyvin ja hän hoitikin konetta myös jatkosodan aikana.

Talvisodan aikana sähköä tarvittiin pääasiassa valaistukseen. Valaistus olikin tärkeää. Täytyihän sydäntalvella, kaikkein pimeimpänä aikana käyttää sähköä

Näitäkin ruisvainioita leikkaamaan tarvittiin kotirintaman naisia syksyllä 1942 mm. Linnea Keltolle työ sirppi kädessä on jäänyt lähtemättömästi mieleen.

Elon veisuu

*Elokuun veisuuksi nimitän,
vainion kun pöläjää.
Tähkäästä lähtee pöly,
süttää jyvän alkuhun.
Korsi sen vankistuu,
tuleentuu ajallansa aivan.*

*Mitä mieleen saakaan,
tumma pilvi vettä kaataa.
Kohtahan leikkuutakin ajateltu,
uutis leivän muoros.
Kuka toivon voisi karottaa,
torni uunin jo savuaa.*

*Vaikka leijuu yllä vainion,
sumu, kylmä yö on.
Hallan pelko poistu ei,
jalaan leikkaan hattupäisen.
Koska valmis jyvä on,
sirpin terä kiiltää.*

*Jäljelle jääpi sänki valkoinen,
pilliäinen virnoineen.
Hyvämieli pöytä katettu,
puinti kun oli alettu.
Uuni kropsu leipä lämmin,
veisuun äänen, halmehelle jätin.*

Tapani Kontsas

navetoissa lypsyllä ollessa aamuin ja illoin. Lypsykoineita ei ollut, mutta vesi taisi tulla suurimmissa taloissa sähkömoottorilla joesta tai kaivosta navettaan.

Valoa tarvittiin myös iltaisin asuinhuoneissa. Kehrättiin silloin villasta lankaa ja kudottiin sukkia rintamalle, niin tutuille kuin tuntemattomillekin. Sähköllä toimivat radiot toivat uutisia rintamalta ja silloin oli oltava hiljaa ja kuunneltava tarkoin. Vihollisten tappiot selostettiin tarkoin, omista ei puhuttu mitään.

Kun pommituslennolla olevat viholliskoneet lähestyivät, antoi Liisa Koivunen valoja kolme kertaa vilkuttamalla merkin vaarasta. Kun valot vilkkuivat kaksi kertaa oli vaara ohi.

Sahalla tarvittiin myös sähkömiehiä, sillä aina löytyi jotain korjattavaa. Sähkömiehet oli kuitenkin kutsuttu sotaan, joten sahalle anottiin Rullon Marttia töihin. Martti oli melkein viisikymmentä eikä sen ikäisten miesten tarvinnut enää olla etulinjassa. Niinpä Martti tuli sahalle töihin.

Martin ollessa sahalla töissä hänet oli kutsuttu erään seurakuntavirkailijan vaimon puhutteluun. Rouva oli kysynyt Martilta onko sahan ja koneen käyttäjä kommunisti kun aamuhartauksien aikana tulee joka aamu sähkökatkos. Martti oli todennut, ettei hän tiedä ja luvannut tiedustella asiaa Liisalta. Liisa ei tietävästi ollut kommunisti.

Tuollaiset kysymykset tuntuvat näin jälkeenpäin aivan kohtuuttomilta. Esimerkiksi riihelle mentiin puoli kahdeksaksi, siis silloin kun aamuhartaus alkoi enkä kyllä muista, että jotain katkoksia olisi ollut. Pyörät alkoivat pyöriä ja ihmiset hyöriä lyhteitten, jyvien ja olkien kimpussa. Vasta tänä syksynä olen kuullut kuinka tärkeä ratas Liisa Koivunen oli isokyröläisessä elämänmenossa.

Me leivän kasvattajat olimme myös tärkeä ratas koko maan elämänmenossa. Tulihan kansanhuollosta

määräys, että kyröläisten oli luovutettava yhteiseen kulutukseen viljaa, heiniä, lihaa ja muuta. Isokyrö varmasti täytti kaikki velvoitteet.

Niemisen neidit Taipaleelta viljelivät kahdestaan tilaansa. Heille tuli ilmoitus, että kilo heiniä on jäänyt luovuttamatta. He menivät Alasen puheille Taipaleen osuuskauppaan ja Alanen käski heidän hakea paikalle heinätukku. Heinät haettiin, punnittiin ja lähetettiin. Asia oli sillä selvä. Ilmeisesti tämä tapahtui sotien välissä, sillä Alanen oli rintamalla.

Isonkyrön sahan ja myllyn koneet pyörivät. Mylly jauhoi meille jauhot ja ryynit. Myllyllä käytiin Kuivilasta, Ulvilasta, Valtaalasta, Napuesta, Taipaleelta ja Laurolasta. Orismalassa oli oma mylly. Reinilän mylly tyydytti keskikuntalaisten tarpeet ja luullakseni Lemmäjoella oli oma mylly. Bengsin mylly jauhoi koko pitäjälle vehnäjauhot ja mannaryynit. Pullaakin me silloin tällöin saimme.

Usein sitä aikaa muistelllessani mieleeni tulee lause ”Jumala auttaa hulluja ja humalaisia”. En tarkoita, että Liisa Koivunen olisi ollut kumpaakaan näistä vaan sitä, että hän pystyi hoitamaan työnsä ilman että syntyi mitään kaaosta tai katkoksia. Sähkö oli meille kaikille välttämätön.

Liisa Koivunen taisi sodan aikana mennä naimisiin Viljo Näkyvän kanssa, joka oli leski ja kahden lapsen isä. Näin Liisa sai suurperheen. Liisan omista lapsista Mauno joutui sotaan. Koivusen pienestä mökistä hoidettiin kaikki velvoitteet mitä yhteiskunta asetti, niin sotarintamalla kuin kotirintamalla.

Liisa Näkyvä os. Koivunen sai elää pitkän elämän lähes 90-vuotiaaksi asti. Hän kuoli 11. kesäkuuta 1986. Isonkyrön saha ja myllykin on nyt vain muisto. Rakennus on vielä paikallaan, mutta Lutterus ei enää tuota sähköä. Myllykään ei enää jauha viljaa. Sahausiakaan ei enää suoriteta. Töntterömyllyn aika on ohi.

Evakkomuistot

Sota oli loppunut ja rauha tehty, kotoa lähtö oli edessä. Viljat ja jauhot säkitettiin, ja ajettiin maantien varsille, samoin muut tavarat. Sisar ja kaatuneen veljen vaimo pikkulastensa kanssa olivat jo aikaisemmin lähteneet kohti Parkanoa. Vielä oli sunnuntaina haudattava kaatunut veli 10 muun sankarivainajan kanssa Hiitolan kirkkomaahan. Kotia piti kirkolta tulla naapuritalojen pihateitä, kun maantie oli täynnä evakko-kuormia ettei sitä tietä enää päässyt kotiin.

Maanantaina sitten lähdettiin. Sotilaita tuli jo tupa täyteen. Kahdelle nuorelle hevoselle laitettiin kuormaksi teurastetut pikkuväsiikat, lampaat, ja sianruhot. Pakkanen kun oli, eivät lihat pilaantuneet. Myöskin viljaa ja jauhoja laitettiin mukaan. Näitä hevosia ajoivat vanhin veli ja sisaren mies. Vanhemmalle hevoselle laitettiin vaatteita ja muuta ruokatavaraa, sekä tärkeämpiä henkilökohtaisia tavaroita, sekä hevosten rehuja. Tähän kuormaan kävi isä ja äiti, ja minä siskoni kanssa, ajoimme perässä lehmä, joita oli kahdeksan.

Pidimme omat lehmät koossa, ettemme päästäneet niitä sekaantumaan toisiin evakkolehmiin. Kotoa lähdöstä oli kymmenen kilometrin matkalla 30 eläintä kuolleena tienvierellä, joukossa yksi hevonenkin. Kaksi yötä jouduimme olemaan taloissa, ja kolmantena yönä saimme olla Simpeleen kunnalliskodissa ja lehmät saatiin suojaan riiheen. Välillä johdatettiin hevosmiehet toista tietä, ja lehmät toista tietä, joten jäimme siskon kanssa ilman eväitä. Siellä kunnalliskodilla tavattiin taas toisemme ja yön levätyämme vietiin lehmät Simpeleen teurastamolle, vain kaksi lehmää sai ottaa mukaan rautatievaunuun. Tavarajunassa sitten mentiin eläinten kanssa samassa vaunussa kohti tuntematonta päämäärää. Tampereelta lähdettiin kohti Helsinkiä, Ruskeasuon ratsastushallia, jonne oli sijoitettu noin tuhat lehmää. Ne olivat karanteenissa, koska niillä oli muka suu- ja sorkkatauti. Tottakai sorkat tulivat kipeiksi, kun eläimet joutuivat pakkasessa kulkemaan useita päiviä vierekkäin. Täällä hoidimme eläimiä aina huhtikuun loppupuolelle asti. Sisareni oli jo lähtenyt Parkanoon vanhempien luo, minun jäädessä Ruskeasuon Ratsastushallille lehmien kanssa.

Olihan niitä "kotieläimiä" meissä hoitajissakin, toisilla päässä ja toisilla vaatteissa. Helsingistä pääsimme lähtemään vähän ennen vappua Parkanoon. Oli sunnuntaiaamu, kun tulimme Parkanon asemalle, eikä aavistustakaan kotiväen korteeripaikasta. Saimme lehmät johonkin suojaan ja lähdin kirkkoon. Siellä tapasin naapurin emännän, jotta sain tiedon kotiväkeni asuinpaikasta. He asuivat Kurun tien varrella Niemenmaan talossa jonne oli sijoitettu aikaisemmin lähteneet sisareni ja veljen vaimo lapsineen. Meidät otettiin ystävällisesti vastaan, ja tämän talon tytär tuli käymään meillä Karjalaankin välirauhan aikana, ja joutui polkupyörällä ajamaan Parikkalaan ennenkuin pääsi junaan, koska silloin oli jo tilanne sellainen että jouduimme lähtemään pian uudestaan.

Talven aika asuttiin Parkanossa, ja keväällä lähdettiin Ikaalisiin, koska ei eläimillä ollut kesälaitumia Parkanossa. Saimmekin asuinpaikan Ikaalisten Kilvakkalan kylästä, Ylikestin talosta. Minä pääsin parin kilometrin päähän kotiapulaiseksi Viljo Ängön taloon. Nämä ovat lähellä nykyistä kylpylää, joten olen saanut matkoillani käydä entistä isäntäväkeäni tervehtimässä.

Sijoituspaikaksi tuli kuitenkin Etelä-Pohjanmaa ja Isokyrö, Ikolankylä H. Antosalon talo. Hyvin meidät otettiin siellä vastaan, ja kesätöitäkin tehtiin yhdessä talonväen kanssa. Maapaikalle rakennettiin eläinsuoja ja Antosalossa asuttiin siihen asti, kun päästiin lähtemään takaisin Karjalaan. Minä kyllä lähdin jo 22 pvv lokakuuta 1941 kotiin Hiitolaan. Venäläiset olivat laittaneet meidän peltoon perunaa. Minä otin perunoita 33 ämpärillistä ja pelko oli aina, että missä miina räjähtää, taikka tesantti tulee metsästä, koska perunapello oli metsän reunassa. Olin ihan yksin kylässä silloin. Sitten lähdin Hiitolan asemalle I.S. keskuskeskseen, ja pääsin muonituslottatyöhön tähän keskuskeskseen. Kotiväki tuli sitten vasta keväällä takaisin. Minunkin piti sitten tulla kotiin töihin, koska täytyi ruveta kotia kunnostamaan ja aloitettiin uutta navettaa rakentamaan. Vuokralainen oli särkenyt paikkoja, ja olihan rintama kulkenut siitä yli, joten jälki oli sen mukainen.

Isostakyröstä Antosalon isäntä ja emäntä, sekä kaksi tyttäätä kävivät meitä katsomassa siellä Karjalassa. Näin siellä sai olla vähän aikaa ja uusi sota, ja uusi rauha tuli, ja lopullinen kotoa lähtö oli taas edessä.

Sama pakkaaminen ja tavaroiden ajaminen tien varteen tuli taas eteen. Piti yrittää saada perunoita pois maasta, ja viljaa puiduksi ennen lähtöä. Minä lähdin naapurin tyttöjen ja pojan kanssa lehmä taas ajamaan.

Joulu

*Aistin joulun
— olen tallissa — seimellä.*

*Lapsi on meille syntynyt,
liljat ovat puhjenneet kukkaan.*

*Näen paimenet, enkeltenkuoro —
"maassa rauha ja ihmisillä hyvä tahto".*

*Mietin — hyvä tahto ja rauha
pysyvästi,
miekat auroina.*

*Joulu, lämmin läikähdys sisimmässä,
valon ja rauhan juhla.*

*Hiljaa putoilevat hiutaleet, tähdet
joulukiireen matkalle,
äänet pehmenevät.*

*Sytytän kynttilän
on yhteys ylitse rajojen,
vuosien, vuosisatojen.*

Salme Muilu

Hevoskuormassa olivat lypsyastiat, ja vähäiset vaatteet ja eväät. 23 lehmää meillä oli yhteensä. Monta päivää ajettiin sivutietä karjaa pois itärajalta Sisä-Suomeen päin ja välillä syötettiin ihmisten pelloissa lehmiä, ja yöksi päästiin taloihin, ja saatiin maidot separoiduksi, ja kermat talteen. Vaikeaahan se oli, kun hameen helmat kastuivat syksyisessä heinikossa lehmiä ajellesa, ja monet myöskin. Eihän silloin ollut housupukuja, ja kumisaappaita. Heiniä ja olkia tuotiin tupien lattialle, jossa saimme yön nukkua. Hammassärkyäkin oli, koska jalat kastuivat. Näin kuljettiin monta päivää Parikkalan järvien rantateitä, ja viimein päästiin Särkilahteen, jossa eläimet laitettiin roomuun. Toista vuorokautta matkasimme roomussa, eikä sinne ruumaan päässyt lypsämäänkään, vain heiniä heitettiin niille ruuaksi. Eräällä emännällä oli suolaa ja kirnu mukana, että saimme kerman kirnuta voiksi siellä roomussa. Eläimet olivat paksussa lantavellissä, kun ne viimein saatiin pois roomusta Mustassa lahdessa Rantasalmella.

Rantasalmella eläimet päästettiin järven rantalaitumelle juomaan ja oli kova työ saada omat lehmät puihin kiinni, että päästiin lypsämään. Tulivathan ne paikkakunnan emännät avuksi lypsämään, mutta lehmät katsoivat vieraaksi ja antoivat potkalla uusia lypsäjiä. Sitten lähdettiin ajamaan lehmiä yksitoista kilometriä Kolkon taipaleen asemalle. Laitoimme eläimet yöksi puihin kiinni, ja ihmiset pääsimme nuorisoseuran talon lattialle nukkumaan. Syksy kun oli, niin tuuli ja satoi, ja kylmää oli meilläkin lattialla nukkua.

Aamulla sitten saimme eläimet rautatievaunuun, ja matka alkoi kohti Etelä-Pohjanmaata. Tervajoen asemalla junan seistessä, ihailimme erään talon ristikköisiä ikkunan alusvuorilautoja. En silloin arvannut, että

Tervajoella saan viettää lopun elämäni. Minunkin pellavainen työtakkini roikkui aisan nenässä kuivumassa, kun saatiin veturista lämmintä vettä, jolla pestiin lypsyastiat ja työtakit. Meidät vietiin ensiksi Vaasaan, ja siellä taas ajoimme eläimet Vassoriin, ruotsinkieliselle alueelle. Tavaroita sai hakea Vaasasta ja Tervajoelta. Lampaat löytyivät Tuovilasta ja siat Vähästäkyröstä. Yksi emakkokin oli porsinut laatikkoonsa 4 elävää porsasta. Kuinka monta mahtoi olla kuoleena?

Vassorissa asuimme kesän ja kaksi talvea ja keväällä muutimme Isoonkyröön Ikolankylään, jossa oli entinen sijoituspaikkamme. Ruotsinkieliset olivat erittäin ystävällistä väkeä meitä karjalaisia kohtaan, ja on tullut käytyä heitä joskus tervehtimässäkin.

Isossakyrössä asuttiin vuoteen 1947 kevääseen asti, jolloin sijoituspaikka muuttui lopullisesti Porin puoleen Nakkilaan. Isäni sai v. 1946 lopullisen viimeisen muuttonsa Isonkyrön kirkkomaahan. Minä olin kotiteollisuuskoulussa Isossakyrössä, joten jäin vielä tänne asumaan, kun muu perhe muutti Nakkilaan. Olin sitten kesäsijaisena kunnalliskodissa ja syksyllä muutin Nakkilaan. Talven asuin siellä, ja kesällä tulin avioliittoon tänne Isonkyrön Tervajoelle. Täällä on jo 41 vuotta vierähtänyt. Perhe kasvoi kahdella pojalla, jotka nyt ovat perustaneet perheensä ja asuvat tässä lähetyksillä.

Olihan se alkuun hankalaa, kun ei tuntenut olevansa tasavertainen paikkakuntalaisten kanssa. Mutta nykyisin sitä on jo tasa-arvoinen kansalainen, ja on ottanut Etelä-Pohjanmaan omakseen. Mutta kotikaipuu Karjalaan tuskin koskaan häviää pois meidän karjalaisten sydämistä, ennenkuin pääsemme muuttamaan sinne, mistä ei paluuta enää ole.

Nimim. "Hiitalan tyttö"

Kotiinpaluu

Myöhäissyksyn iltapäivä alkoi jo hämärtyä, kun linja-autosta erään kylätien risteyksessä jäi nuori mies kantaen isokokoista matkalaukkaa.

Hän, Suutarin Tapsa, jonka nimen hän oli saanut kavereilta heti koulunkäynnin alettua, oli nyt palaa-massa kotiinsa yli viiden vuoden poissaolon jälkeen.

Aikuistuttuaan, lapsirikkaan mutta köyhän perheen poikana ja paikkakunnan huonon työllisyyden seurausena, oli hänkin monen muun nuoren miehen tavoin päättänyt lähteä koittamaan onneaan Ruotsin työmarkkinoille.

Hänellä oli ollut onnea, melkein heti maahan saavuttuaan oli hän päässyt laivatelakalle töihin ja oli nyt ammattimetallimies ja hitsari. Vähitellen alkoi häämöttää mahdollisuus oman yrityksen perustamisesta, mikä hänellä oli ollut mielessä jo vuosia. Olihan hänellä nyt jonkinlainen alkupääoma, joka oli tullut säästettyä hyvistä ammattimiehen palkoista.

Näitä asioita hän mietti nyt kävellessään tuota parinkilometrin niin tutuksi tullutta koulutietä. Hän tunsii jonkinlaista syyllisyyttä siitä, ettei ollut antanut itseltään minkäänlaista elonmerkkiä koko aikana edes äidilleen. Tämä johtui siitä, että ennen lähtöään hän sai kuulla kiusoittelua kavereilta ja vieläpä kotiväeltäänkin muka pikavisitistään ulkomaille.

Vaikka syksy oli jo pitkälle ehtinyt oli sää erittäin lauha, ehkä vain nollan tienoilla. Lunta vain senverran, että vähäliikenteisellä tiellä jäljet juuri erottuivat. Tie oli aivan autio yksinäisen kulkijan taivaltaa.

Lähestyessään kotimökkiään oli hän jo tuntevinaan nenässään äidin hyvän kahvin tuoksun, mutta suuri oli hänen pettymyksensä; mökin ikkunat olivat pimeät eikä yksikään jälki lumessa pihaan johtavalla polulla osoittanut elonmerkkiä.

Kuinka pieni ja ränsistynyt mökki nyt olikaan ja kuinka ahtaalta ja pieneltä pihapiiri nyt tuntuikaan pitkän poissaolon jälkeen, kun oli tottunut maailman suuriin ja aavoihin pihoihin. Ovi oli lukossa, mutta avain oli tutussa paikassa. Sisälle astuessaan löyhkäsi ummehtunut haju hänen nenäänsä. Mökki oli ollut asumaton jo pidemmän aikaa.

Taskulamppunsa ja pöytälaatikosta löytämänsä kynttilän valossa totesi hän, että mökin vanhat kalusteet olivat yhä paikoillaan. Ainoastaan isän suutarinkone puuttui.

Onneksi loukossa oli kuivia puita, joista sai tulen takkaan, ja vielä kun lähellä olevasta lähteestä noutamansa vesi kuumeni vanhassa kattilassa täytti mökin pian ihana tuoksu, joka oli lähtöisin äidille tuliaisiksi tuodusta kahvista.

Siinä tämä Suutarin Tapsa nyt istui takan ääressä vanhassa korituolissa. Kuinka elävästi tulivatkaan lapsuusajan muistot nyt mieleen monen vuoden jälkeen, jonkin asteen katkeruus, joka nyt mieltä painoi, ei

johtunut yksinomaan siitä, että hän oli syntynyt köyhän mutta lapsirikkaan perheen jäseneksi, vaan siitä, että hänen lapsuutensa sattui sota-ajan pulan ja puutteen keskelle.

Isän poismenon jälkeen äidin kansaneläke takasi hänelle kohtalaisen toimeentulon ja kun vanhimmat lapset olivat jo lähteneet maailmalle tunsii Tapsakin kotona olonsa tarpeettomaksi.

Näitä ja paljon muitakin muistoja tuli mieleen siinä istuessa hiljaisen takkatulen paisteessa. Ehkä takasta hohtava lämpö ja äidille tarkoitettu konjakkipullosta lainattu lasillinen aiheutti sen että tämä yksinäinen mietiskelijä vaipui uneen huomaamattaan.

Kun hän aamupuolella yötä heräsi kylmän väritykseen oli hiillos takassa jo ajat sitten tumentunut ja kynttilä pöydällä lautasen päällä loppuun palanut. Kuu vain loi kelmeää valoaan kamarin pienestä kuusiruutuisesta ikkunasta kuluneelle lankkulattialle.

Päivän jo vähän sarastaessa ja aamukahvit juotuaan lähti Tapsa vähän arkaillen lähinaapuriin kuulostelemaan asioita. Siellä kerrottiin, että viimeisen lapsen lähdettyä kotoa oli äiti muuttanut vanhainkotiin, jossa hän nyt elelee kohtalaisessa terveydentilassa.

Sinne Tapsakin nyt riensi äitiään katsomaan, olihan hänellä vielä runsaat tuomiset laukussaan – pienistä lainaamisista huolimatta.

Jos kuljet tänään tämän tontin ohi, huomaat mökin katon jo pudonneen alas. Pihlaja kasvaa sortuneen kuistin laudoituksen välistä, mutta pihassa seisoo saunamökki. Siellä Tapsa voi olla perheineen kesäviikonloppuisin, joko sitten verestämässä lapsuusmuistojaan tai vain nauttimassa syrjäisen seudun luonnon rauhas-ta.

Humpuuki travit

Nyt kun raskaat sotavuaret viimmeenkin olivat takana, unohtamata kuitenkin suuria menetyksiä ja ankeeta aikoja, halusivat ihmiset päästä uuren elämän alkuun järjestämällä monenlaista toimintaa - jopa tanssitilaisuuksia, olivathan ne sota-aikana kiällettyjä.

Miäleheni on jäänyt hauskat tilaisuudet, joita ainakin kotokylässäni järjestettiin. Yhyret sellaiset ainakin olivat kesäisin pirettävät Humpuuki travit. Jaa minkälaasetkö ne oli? Joka taloos oli ainakin yksi ja toisis usieekin karvajalka jo senkin tähären kun traktoriin, joilla silloin sellaanen oli, ei tahtonu saara polttoainesta. Helppohan näitä travia oli järiestä, kun oli millä ajaa.

Säännöt oli sellaiset, jotta osanottajat piti olla aivan tavallisia syrppytravuri, joilla ei saanu olla mihinään paanalla otettua viraallista kilometri aikaa. Ajuri ei saanu olla juavuksis eikä raippaa saanu käyttää. Huutaa kyllä sai niin palio kun kurkusta ääntä lähti ja onhan se niin jotta kyllä mailma ääntä vetää, eikä silloin vielä oltu keksitty niitä respeliäkään.

Kylän keskustas maantiän viäres oli sahattua puutavaraa aika korkia taapeli uuren osuuskaupan rakentamista varten. Senssit oli hyvät kuuluttajaa ja kellomiähiä varten. Istuu se meirän ikioma kirjaaliakin siälä jonku parrun pääs ja teki muistihinpanoja kaikesta mitä tiällä ja ympärillä tapahtuu. Ehtoolla sitten hevosmiästen iltamis Matti sen kronikan esitti, saa vain arvata oliko ihmisillä hauskaa, niin huumoripitoonen ja hupaanen se oli.

En muista sitä ajettavaa matkaa. Se vain muistan, jota molemmis päis oli flakumiäs. Kun valkoonen flaku lyätihin alaha tapahtuu lähtö ja kellomiähet painoo sekuntaattorit käyntihin, ja kun toises pääs flaku lyätihin alaha, oli aika selvillä.

Kyllä siinä kuuli monenlaasia lupauksia ja uhkauksiakin ajurien emäntään huutelemina. Aivan sen mukahan, kuinka ajos pärjää kun isäntä painuu travurilansa voiton kiilto silmis kilpaalua seuraavan yleesön sivuu. Moni isäntä taisi istua ensimmäistä kertaa kilpakärryn pukilla. Kärryjä oli vain joitakin. Niitä vaihreltihin hevoselta toisellen kun kummiista oli kova pula, joka oli aivan luannollinen juttu siihen aikahan. Allekirjoottanehella ei ollu hevoosta, mutta kärryt oli, jotka mä laihnasin naapurillen. Soli vähä niinkun reklaamia kun mä tein niitä yhyren talvisyrämmen. Kaupaksi olis menny rajattomasti mutta se rengas pula.

Ajuriillä oli piäni osanottomaksu. Yleesöltä ei peritty pääsymaksua. Kulut oli piänet, mitä nyt pelimannen ja muiren puuhahenkilöören kaffituksehen meni iltamis.

Totua pelattiin niinkun suuremmiskin traviis, ei kylläkään rahalla. Soli tavallisesti pontikkapottu. Miksei kippurahäntäkin ollu kovaa valuuttaa jos jollakin sattuu olohon, mutta sitä kuusenjuurellä tiputettua se

melkeen oli kun sitä tuatihin tualta naapurihippakunnasta.

Ei tarvinnu palkata tyyristä orkesteria, soli koottu hevosmiähistä ja hevosystävistä. Nämä jälkimmäiset oli sellaisia joirenka ei oltu koskaan nähty lyävän hevoostansa, näin ainakin se juantaja selitti. Tämän orkesterin nimi oli väliaikaanen, niinkun niiren tunnus kappaleskin osootti. Ei suinkaan niiren soitto ollu mitään kituuttamista; insruventtiinä oli haitari, fiulu, panjo, trumpetti ja rummut, jotta kyllä rähinää piisas ja kaikilla oli hauskaa.

Vaikka soran loppumisesta oli lyhyt aika ja suurin osa miähistä oli rintamajermuja, joilla hermot olivat vielä aika pinnalla, niin ei koskaan mitään suurempia tappeluuta syntyny. Ne kai tuumas jotta tappelu on tapeltu ja nyt juhulitahan.

Jos niin sattuu, jotta varsinkin joku viaraspaikaanen liikaaottanu ehtoon mittahan rupes silmillen pakkaamahan eikä oikeen nyrkiillä näyttäny pärjäävän, niin olihan plakkaris pualiksi juatu ponupottu. Sen kun hajotti kaverin päänkuaehren, niin varmasti toke-ni.

Niinpä ykskin rintamajermu, joka oli ollu koko soran ajan etulinjas, eikä ollu saanu naarmun naarmua ja kun nyt rauhan aikana sai ponupullon päähänsä, uhkas panna seuraavihin kemuuhin rintamalta evakoorun teräskypärän, jotta välttyy aivotärähryksiltä. En tiärä saiko sellaaasen takapoukon, jotta jätti koko kemut sikseen.

*Suru opettaa
dstumaan hiljaa*

*auran eteen valjastaa
kääntämään multaa,
mustaa,
elämää kantavaa multaa.*

*Olen opetellut
itkemättä lähtemään*

*kiintymättä
kaipaamatta
ketään tai
minnekään*

perhosen siipi sielussani.

*Jollakin maata
pieni palanen järven rannalla
tai meressä saari*

*joku sai suuren pellon
tai laajan metsäisen erämaan.*

Maaton minä.

*Siksikö,
että sydän pysyisi
Taivaaseen kiintyneenä.*

*Silloin oli vielä lunta
sydämen kamaralla
heinäkuussa*

*pälvehti syyskuussa
routainen maa*

*nyt melkein kesä
marraskuussa.*

Kesyton sydämen vuosi.

Sirpa Rautama

”Leivästä enkelten saa osan ihminen”

*Me, jokapäiväisen
taakan kantajat.*

*He, jotka pyörä-tuoleissaan istuvat,
vuoden toisensa jälkeen
osaansa tyytyen.*

*— maan hiljaiset—
”leivästä enkelten”.*

*He, jotka auttaen hoivaavat,
antaen ilolla.*

*Nämä, jotka silmin himmennein
tähyilevät rajalle, rajan taakse.*

On näky, on enkelten osa.

Joulu on

*— lämpöä
— valoa
— läheisyyttä.*

*— aikaa pysähtyä seimelle
kumartua, valaistua
etsiä lasta —*

*lasta sisimmästämme
lasta keskellämme.*

Joulu

*siihen sanaan
sykerryn kuin, syliin
pesään.*

*Muistan lapsuuden joulut,
tunnelmat.
Kuulen kellot, urut.
Ahdistun majatalossani
— onko sielläkään sijaa?*

Salme Muilu

Olen matkalla perillä
tässä ihmisessä.
Unikukat kantavat tuoksua
unelmien maailmasta,
joka on toisenlainen,
unessa uskottava.
Herään omaan tekooni
ja tuomitsen
minut tuomitaan
siihen saakka,
kunnes aika puhalletaan
kuin kynttilä,
eikä ihminen enää tuomitse
oikeaa ja väärää.

Syttyy tähtien sota
ihmistä vastaan.
Ihmistä vastaan nousevat
Jupiter ja Mars
puolesta Maan.
Ja tuomion päivänä
syyttömät sortuu
ja viattomat hävitetään,
sillä heitä ei ole,
sillä heitä ei ole.

Etukäteen maksoin vain
yksinäisyyden.
Kaikki muu on velkana.

Vaikeinta
rehellisyys itselle.
Nähdä ja myöntää motiivinsa.

Pimeässä
on vaikea etsiä kynttilää.

Kolme ihmistä:
Se, joka olen,
se joka luulen olevani
ja se, jonka toiset luulevat
minun olevan.

Valmiina heittämään kiviä
sinne ja tänne,
kun kukaan ei ole sanomassa:
Se, joka teistä synnitön on...

Etsikää ensin Jumalan valtakuntaa,
niin myös rakkaus teille annetaan.

Raija Konttas

Sitä syksyä en unohda

*Tähän ikään ehdittäessä eletty on syksyjä monia,
hupaisia, hauskojakin, mutta myös kovia.
Syy liekö iässä silloisessa, toiveikkaassa,
nuoressa, mielessä herkässä, kun yksi yli muitten
on jäänyt muistihin, ja uskon — myös muitten monien.
Sen hengitti sisäänsä, imi lailla negatiivin itseensä,
sen itse läheltä todeksi eläneet.
Oli silloin 'ilma' toisenlainen,
jollain tavalla erilainen.
Sen aavisti, arvasi elo—syyskuulla.
Sitä pelkäsi, toista toivoi monet lokakuulla.
Marraskuulla todeksi uskottava oli optimistimmankin.
Se oli syksyä 1939.*

*Nuoria koossa oli oppilaitoksessa,
tilat toisille tarvittiin,
pois kotiin meidät ajettiin.
Polkupyörä, kulkuneuvo uskollinen, asemalta.
Ryhmiä monia vastaan tuli, tuttuja,
poikia, miehiä — kotikylänkin.
Käre kaikilla. Tervehdykseksi jotain huudettiin.
"Teemme kaikkemme — puolellamme Jumala!
Yritä — Korkeimman avulla!
Kerran viimeisen näin silloin muutaman.*

*Oltiin jälleen koossa oppilaitoksessa.
Oli juhlapäivä, tuo kuudes joulukuuta.
Katsottiin ryhmissä monen kokoisissa,
seisottiin pihassa, pientarella.
Kulki kuorma-autoja kohti Seinäjokea
täynnä miehiä, sotilaita.
Lauloivat: "Kuullos pyhä vala, kallis Suomenmaa..."
Kun 32 vuotta myöhemmin päivää tuota muisteltiin,
sanoi eräs silloin mukana olleista:
"Taittihin vähä itkeäkin."*

Senkin syksyn jälkeen tuli kevät.

Maija Mäkynen

Isonkyrön kunta
ja
Isonkyrön seurakunta
toivottavat Pohjankyrön kansalle
joulurauhaa ja onnea vuodelle 1990

"Menkäämme nyt Beetlehemiin
katsomaan sitä, mikä on tapahtunut
ja minkä Herra meille ilmoitti."

Lk 2:15

Isonkyrön
Betoni Oy

66440 Tervajoki puh. 961 -785133,785137

Gislaved FROST

ja epäsymmetrinen
T-nastoitus

Mutkissa tulee suurin paino renkaan ulkokaarteeseen puoleiselle sivulle, jossa on myös eniten pitäviä nastoja.

Fiat myynti ja huolto
kupen·auto
Isokyrö Puh. 964 - 724661

Valoisa Joulutalo

- stereot — videot — TV:t — pölynimurit
- kahvinkeitin, ym. ym. edullisin hinnoin

KYRÖNMAAN
SÄHKÖ OY
☎ 961-785 300, 785 446

KYRÖNMAAN SUURIN KORISTEVALAISIN VALIKOIMA

*Kiitämme asiakkaitamme miellyttävästä
yhteistyövuodesta ja toivotamme
Hyvää Joulua ja
Menestyksellistä Uutta Vuotta*

KURIKKA-PAINO KOMMANDIITTIYHTIÖ

PL 30, 61301 KURIKKA • Puh. 964-501116, 501117

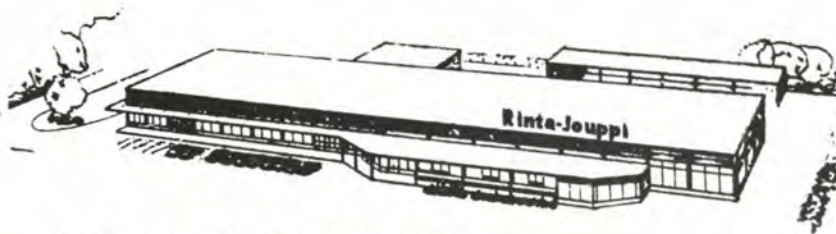
*Emme hikoile turhaan
Haluamme antaa parhaamme,
koska tiedämme, että paikallislehti
luetaan tarkkaan.*

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

Pohjankyrö **-lehti**

*KIITÄMME KULUNEESTA VUODESTA JA
TOIVOTAMME JOULURAUHAA SEKÄ
ONNEA VUODELLE 1990*

Rinta-Joupin Autoliike
66440 Tervajoki Puh. (961) 785 142

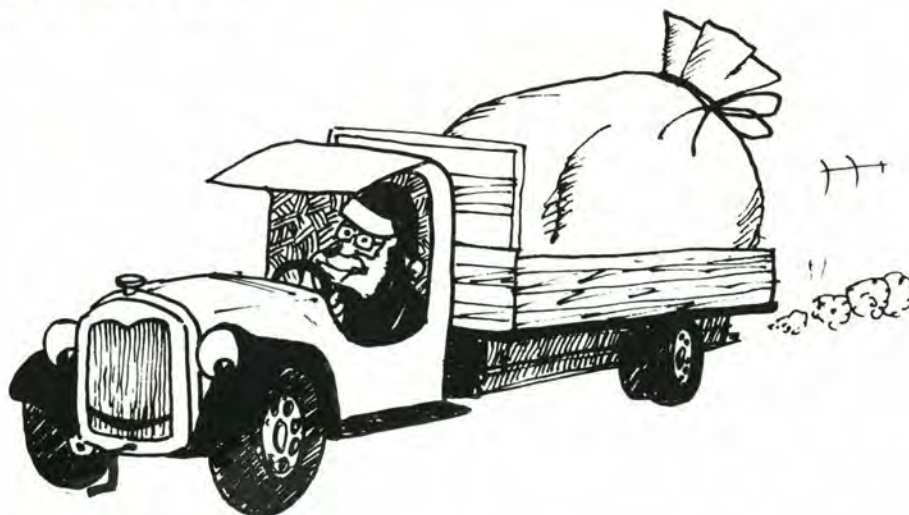
TOYOTA

Sivvää Joulua

TOIVOTTAAN ISONKYRÖN KUORMA-AUTOILIJAT

Erkkilä Pekka Oy
Erkkilä Markku & Seppo Oy
Ikola Veikko
Kuivila Eero
Kujala Erkki
Kuljetus J. Kujala Ky
Kukila Jarmo
Laine Erkki
Laine Heikki
Markko Helge
Markko Heikki
Mullola Erkki
K. Keltto Ky
Kukila Veli-Matti

Rauhala Mauno
Riihimäki Väinö Ky
Riihimäki Kalevi
Rinta-Koski Elmer
Saukko Juhani
Sillanpää Esko
Suomela Antti
Suomela Jorma
Vaasan Kiitokuljetus Oy
Ylinen Lauri Ky

ISONKYRÖN FYSIKAALINEN HOITOLAITOS

Isokyrö • Puh. 713 467 • Vähäkyrö • Puh. 784 598, autopuh. 949365480

FYSIKAALISET HOIDOT

Lämpöhoidot
Hieronta
Lääkintävoimistelu
Vetohoidot
Sähkökipuhoidot

KIRURGIAN

ERIKOISLÄÄKÄRIT

Jussi Kangas
Pertti Kuusisto
Erkki Kivimäki
yksityisvastaanotto
Isossakyrössä

HIERONTAPALVELU

Osa- ja kokohieronnat
ilman lähetettä

VAPAA-AJAN

PALVELUT

Vähässäkyrössä
Sauna + uima-allas
Solarium

KYRÖNMAAN TILITOIMISTO

Puh. 713 526

FYSIKAALINEN HOITOLA JOHANNA ULVINEN KY PUH. 713 715

Kiittäen kuluneesta
vuodesta
Toivotamme
asiakkaillemme

HYVÄÄ JOULUA JA
ONNELLISTA
UUTTA VUOTTA

Isokyrön S-MARKET ja Leipomo

Kenkä-Aitan Terttu ja Eila
kiittävät asiakkaitaan
kuluneesta vuodesta ja
toivottavat

*Rauhallista Joulua
ja
Onnekasta
Uutta Vuotta!*

**ISONKYRÖN
KENKÄ-AITTA**
713405

POSSUSET

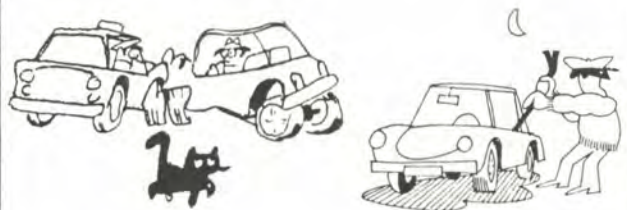
J. LAHTI KY
61560 ORISBERG
PUH. (964) 725037, auto 949 362 437
FAX 725038

VARAUDU YLLÄTTÄVIIN TILANTEISIIN!

**KÄYTÄ LÄHIVAKUUTUKSEN KOTIKENTTÄ-
ETUA HYVÄKSESI
PAIKALLINEN — VAIHTOEHDOSTA
PAREMPI
VAKUUTUKSET KYRÖÖSTÄ — TOTTAKAI**

**POHJANKYRÖN
LÄHIVAKUUTUS**
Isokyrö 964/713315

PETRINELLA

ISOKYRÖ puh. 713 555
ASUSTEITA NAISILLE
JA LAPSILLE

EDULLINEN OSTOPAIKKA ORISMALASSA

— ELINTARVIKKEET —KODINTARVIKKEET
—TALOUSTAVARAT —TEKSTIILIÄ

**KYLÄKAUPPA
LEPPILÄHTI**

ORISMALA Puh. 964-724536

Maatalous

NOROLAMPI Ky

Tervajoki

785023

Joulurauhaa ja Hyvää Uutta Vuotta

JYLLINKOSKEN SÄHKÖ OY

ISOSSAKYRÖSSÄ

Piiriesimies A. VIRTÄ puh. 713 142

PÄÄKONTTORI KURIKKA puh. 502 400

HYVÄÄ JA RAUHALLISTA JOULUA

**Maatalous
MATTI PAASI**

MYYMÄLÄ JA VILJAVARASTO

ORISMALA PUH. 724 588

Syväää Joulua
ja
Onnellista Uutta Vuotta

POLYNO Oy

Tervajoki
puh. 785 297

Rullaverhot, sälekaihtimet
Isoäidin verhotangot
Pystylamelli verhot,
taite- ja paljeovet
KALLION KAIHDIN

Puh. 961-110 115, VÖYRINKATU 14

Motorest

Paljon enemmän kuin tavallinen taukopaikka

TERVETULOAA VIIHTYMÄÄN

Aina vastajauhettua tuoretta kahvia.
Aina uunituoretta lämmintä pullaa.
Maukkaita lounas- ja
Motorest-ruoka-annoksia.

Avoinna ark 7—21
la 9—21
su 9—21

Ystävällisempi tankkauspaikka

KESOIL - Motorest

TERVAPORTTI

TERVAJOKI

K Ahokas Ky

Puh. 961-785110

ISONKYRÖN KUNTOSALI

NAINEN!

Haluatko kiinteyttää vartalosi

MIES!

Kaipaako lihaksistosi remonttia?

TULE, NIIN OHJAAMME SINUT ALKUUN!

Käytössäsi täydellinen kuntosalilaitteisto ja solarium!

HUOM! NAISILLE OMA ILTA KESKIVIIKKOISIN
ALK. KLO 18.

TERVETULOAA!

AVOINNA: ark. klo 9—21, la klo 9—16, su klo 12—18
(KELA:n vieressä, Essoa vastapäätä)

puh. 714 116

TAKSI

MILLOIN VAIN...

...MISTÄ VAIN

puh. 964-713 215, auto 949 363 343

LASTUAVAAN TYÖSTÖÖN
LIITTYVÄÄ UUDEN AUTOMAATIO-
SUKUPOLVEN TUOTANTO-
TEKNIKKAA ASIAKKAIDEN
TARPEIDEN MUKAAN

- erikoistyöstökoneita
- sorviportaalirobotteja
- kappaleenkäsittelyrobotteja
- kiinnittimiä
- kokonaisjärjestelmiä (FMS, FMM)

PLANTOOL

61500 Isokyrö
puh.(964) 713 516
telefax (964) 713 851
telex 72225 ptool sf

Hyvää Joulua

**RAKENNUS-
TARVIKE KY**

BUCKMAN & MULLOLA

ISOKYRÖ puh. 713 362

**Hyvää Joulua
toivottaa**

Parturi-Kampaamot

**KUJALA RAILI
MELANEN RAIJA
RÄSÄNEN LEENA
LATVAKOSKI EIJA
HAUTALA ANNE
TERÄVÄINEN TARJA
PERKIÖ MARJATTA
LEHTONEN RAILI
LEHTIÖ AILA**

- täytesora
- erityishiekka
- kantavat kerrokset
- **salaojasora**
- tiesora 0-10 mm,
0-25 mm ja 0-40 mm
- **MYÖS KALLIOMURSKELAJIKKEET**
- 0-18 mm, 0-35 mm ja 0-65 mm
- 0—12 mm kalliomurske

Tilaukset osakkailta: Lasse Pollari puh. 713 598 auto-puh. 949364598; Martti Ristiluoma puh. 713 355, 949362755; Jorma Ristiluoma puh. 713 032, 949261032; Risto Kahelin puh. 713 161, 949266234; Heikki Kujala puh. 724 593, 94040/61643; Matti Kukila puh. 724 674; Raimo Hakala puh. 724 120, 949266476; Arvo Tarkkanen puh. 785 080; Paavo Kujala puh. 713 263, 949365663.

ISONKYRÖN KULJETUS OY

*Hauskaa Joulua
kaikille asiakkaillemme.
Kiitämme Teitä
kuluneesta vuodesta
ja toivotamme
Teidät tervetulleeksi
tekemään kanssamme
uutta vuosikymmentä.*

**1990
PUB**

KYRÖNHÖVI KY

GRILLI-KAHVIO
Sarjantti

ISOKYRÖ

HACKMAN KOVANAAMA- HAAVOITTUMATON PAISTINPANNU

JOULULAHJAT TEHDASMYYMÄLÄSTÄ

- HACKMAN UUTUDET
- HAVIN KYNTTILÄT KILOHINTAAN
- II-LAATUA
- **POISTOJA SHOKKIHINTAAN!**

HACKMAN

TEHDASMYYMÄLÄ, KIRSIKKA, TERVAJOKI
AVOINNA MA-PE 9—18 LA 9—14 puh. 785 430

*Hyvää Joulua
ja
Onnellista Uutta
Vuotta 1990*

**Tervajoen
Kiviveistämö Oy**

puh. 961-785 248

KOKONAISEDULLINEN OSTOSPAIKKA KYRÖNMAALLA

rabatti-säästöpieste

Tervajoki puh. 785 131

Yritystoimintaa yli 20 vuotta

Kiitämme asiakkaitamme ja liiketuttaviamme
kuluneesta vuodesta

TOIVOTAMME KAIKILLE
HYVÄÄ JOULUA

AILA JA MARKKU LEHTIÖ

VARAOSAT TERVAJOELTA

KYRÖN

AUTO-OSAT KY

TERVAJOKI ☎
Varaosat 961-785 461
Huolto 961-785 462

Ark 8.30-17

Per 8.30-18

Lau 8.30-13

- varaosat
- autotarvikkeet
- renkaat
- akut
- öljyt
- työkalut

TOYOTA-HUOLTO TERVAJOELTA

KYRÖN

AUTO-OSAT KY

TERVAJOKI ☎
Huolto 961-785 462
Varaosat 961-785 461

TOYOTA TOYOTA
ALKUPERÄISÖSÄT HUOLTO

- huollot
- korjaukset
- säädöt
- rengastyöt

Ark
klo 8 - 16

NYKYAIKAISIN ERIKOISLAITTEIN

UUDISRAKENTAMISTA, PERUSKORJAUSTA,
SUUNNITTELUA

Rakennuspalvelu P. HAAPOJA KY

61500 ISOKYRÖ puh. 964-713 477 tai 949-364895

- KONEISTUKSET
- HITSAUKSET
- ASENNUKSET
- TEOLLISUUSPALVELUT

OY SCAN- KONE AB

61501 ISOKYRÖ PL 13
PUH. 964-714014

*Joulurauhaa ja
Hyvää Uutta Vuotta*

DIESELKORJAAMO
V. KUJALA
ISOKYRÖ 61500 KP 4 PUH. 964-724 561

**MOOTTORIN-
OSAA!**

*Laita nyt
autosi moottori
talvikuntoon.*

Autosi moottorin kunto ilmenee talvella. Älä odota vaan tuo se ilmaiseen testiin. Tarvittaessa teemme sen uudenveroiseksi edulliseen hintaan. Pyydä tarjous!

**SEINÄJOEN
MOOTTORIHOMO**

Pohjankaari 10 60120 Seinäjoki 964-149 511

Subarna
kemikaali
*Nuorekas kemikaali
keskustassa.*
Tule tutustumaan!
Subarna
kemikaali
61500 Isokyrö

**MAANRAKENNUSTA
TIMO TALSO**

61500 ISOKYRÖ puh. 964-713 723

*Hyvää Joulua ja Onnea
Vuodelle 1990*

OSTA OMA!

**PEKKA ERKKILÄ OY
sekä ARMIDA**

ISOKYRÖ puh. 964-713 618
949-234367

Hyvää Joulua

**POHJANKYRÖN
AUTO KY**

964-713 720

61500 ISOKYRÖ

Yritämme edelleenkin hoitaa sovitut kuljetukset ja työtehtävät luottamuksella ja ammattitaidolla.

Pienestä paljon työtä vaativasta aina raskaisiin nosturia vaativiin siirtoihin.

V. IKOLA

ISOKYRÖ

puh. 713 078

autop. 94040-61778

61779

*Joulurauhaa ja
Hyvää Uutta Vuotta!*

Valmet- ja MF-traktorien
huollot

KORJAAMO

Heikki Maunuksela Ky

61550 ORISMALA, Valtaala ☎ 964-724556.

ISONKYRÖN ESSO

puh. 713 205

**Huoltamo, kahvio, (myös ruokaa)
harjapesukone henkilöautoille**

Avoinna: ma-pe klo 7.00-20.00
lauant. klo 8.00-20.00
sunnunt. klo 10.00-18.00

Automaatista setelitankkaus myös DIESEL.

**ISONKYRÖN
HUOLTAMO OY**

A & J. Uusihaka

Kaivinkone urakointia
Kivien porausta ja ammuntaa
Kivien- ja maansiirtoa
Turve ja ruokamullan kotiin kuljetus
Tervajoki 725 166, 785 701, 949-263942
949-266642

Hieronta ja lymfahoidot

KUNTOHOITAJAT JA LYMFATERAPEUTIT

**ARJA JA TEIJO
NURMILAHTI**

ajanvaraus ma—to
puh. 785 334 Tervajoki

Hyvää Joulua

*Lahja- ja
taloustavaroita
tehtaanmyymälästä*

JOHAN PUU
61550 ORISMALA puh. (964) 724 798

**RAKENNUS-
TAMMI OY**

Seinäjoki

**puh. 134 005
Autop. 949 662 644**

**Rakennusyhtymä
MÄKI & JOKINEN**

Rivitalo- ja
pientalourakointia
urakalla ja laskuun
Puh. 785 498 — 713 682

**Radiot—TV—Stereot—Videot
Kodinkoneet ja valaisimet
vähällä rahalla Laihialta**

Lahdenmaan Radio ja TV

Laihia — puh. 770 443

KYRÖNMAAN Tapetti ja Maalitarvike

p.961-785 699 TERVAJOKI

**RADIO- JA TV-HUOLTO
sekä muu sähkölaitehuolto**

KYRÖNMAAN ELEKTRONIIKKA

Juhani Kujala

Jussintie, 61500 ISOKYRÖ
PUH. 964-713 491, autopuh. 949 362 091

Raimo Hakala ky

Kalkinlevityspalvelu

puh. 964-724 120, autoon 949-266 476

- **LELUT**
- **LAHJAT**
- **FARKUT**

.....
Leenan Lelu ja Lahja

61500 ISOKYRÖ puh. 713 737

**Jäte ja siirtolavakuljetukset
Isossakyrössä ja ympäristökunnissa**

KYRÖNMAAN JÄTEHUOLTO ERKKI MULLOLA

Puh. 713 435 Taksiautoon 949 261 435
Kuorma-auto 949 363 635

Valtuutettu Massey Ferguson huoltokorjaamo.

ESAN PAJA Ky

Lehmäjoki puh. 724 340,
autoradiopuh. 949363834

*Hyvää Joulua
ja Onnea Uudelle Vuodelle
1990*

T-KYRÖNTORI

puh. 714 100 ISOKYRÖ

KAIVINKONE-
TYÖT
LOKOMO
T 320 B

KUOR-
MAUKSET
ALLIS
645 B

KULJE-
TUKSET
SCANIA 141
LRR

Kuljetukset omalla lavetilla

JORMA RISTILUOMA

PUH. 713 032 Autopuh. 949-261032

MUURAUSHIEKKAA MURSKETTA SORAA

KOLARIKORJAAMO-AUTOMAALAAMO

autokorjaamo
Mäkipaja Oy

ISOKYRÖ puh 964-713701

**KAIVINKONE
URAKOINTI
P. KUJALA KY**

Isokyrö puh. 713 263, 949/365 663

Kuljetus omalla lavetilla

kaikkia maanrakennusalan töitä.

**Rakennusliike
MARTTI HUHTAMÄKI**

61500 Isokyrö, puh. 964-713 455

- RAKENNUSURAKOINTIA
- ASUNTOTUOTANTOA

K Y R E K A

KYRÖNMAAN ERIKOISKALUSTE KY

66440 TERVAJOKI, PUH. 961-785 611

siivouspalvelu
KAR-TAM
61500 ISOKYRÖ KP 5 ☎ 964-713518 • 713376

**Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta**

Autoliike
J. RUUTI Oy

KODINKONEHUOLTO Ky

Lastenkodinkatu 10

VAASA
klo 9—17

puh. 114 513 114 505
kotiin 762 450 tai 168 179

- Asea-Skandia • UPO • Rosenlew • Elektrohelios •
- Electrolux • Atlas • Volta • Strömberg • Expert •
- Talopesukoneet • Kylmiöt • Maidonjäähdyttimet • AEG

*Hyvästä yhteistyöstä kiittäen
sekä menestyksellistä
Uutta Vuotta toivottaen:*

TOIKAN TILIPALVELU

Sirpa Toikka

A-ryhmän urakointia

TOIKAN SÄHKÖTYÖ

66440 Tervajoki
puh. 785 410, auto 949-364 160

TERVAJOEN AUTOHUOLTO

HEIKKILÄ & TAMPSI

Puh. 961/785 626

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

T.V. KONTTURI

K-lähikauppa Valtaala

-PALVELEMME MYÖS TAVARAIN KOTIINKULJETUKSELLE
-SOITELLAAN

puh. 724 502

T:MI METALLITYÖ NYSSÖ

Tervajoki 785381

E.Taulun autoliike ☎

TERVAJOKI PUH. 961-785 056

KOSMETOLOGINEN HOITOLA MARITTA Puh. 713 727	HALPA-AITTA Ylistaro, puh. 740 295 Kokoperheen tavaratalo
K-VALINTA HATTUNEN ISOKYRÖ PUH. 713 190	SANDVIK TERÄTUOTE — pyöröterät — kunnostusvälineet — MYynti JA HUOLTO: "Jokisuun Sahuri" Mv JUHANI LUOMA 61500 Isokyrö (964) 713 062
KIRJANPITOTOIMISTO ALLI KOSKINEN Puh. 713672	OLLILAN VAATETUSLIIKE Isokyrön keskusta KOP:n liiketalo puh. 713 211
KELLOSEPÄNLIIKE Rimpeläinen Puh. 713 129	RAKENNUSLIIKE R. LIDMAN OY Vehkaluomantie, 66400 Laihia puh. 771 414, autop. 949 363 355
<i>Hyvää Joulua Onnea vuodelle 1990</i> P. SAARI OY ISOKYRÖ puh. 713 344	ISONKYRÖN KONEMAALAUUS Ky AUTOJEN, KONEIDEN JA LAITTEIDEN HIEKKAPUHALLUKSET JA MAALAUKSET ☎964-713 443, autop. 949366181
<i>Hyvää Joulua!</i> Ylistaron Painopalvelu puh. 732 209	<i>Hyvää Joulua & Onnellista Uutta Vuotta</i> ISONKYRÖN RAVINTOLA LOUHI KY
KAUNEUS JA JALKAHOITOLA KOSMETOLOGINEN HOITOLA HENRIKKA Lukkarinmäentie 61500 ISOKYRÖ puh. 713880	KYRÖN RADIO JA TV Isokyrö ☎ 713 929
<i>Joulurauhaa toivottaa</i> Painepesutyö R. Ventä puh. 964-713 378 ja 724 040	TAKSI / INVA MARKKU ALANEN VÄHÄKYRÖ TERVAJOKI P. 785 063 AUTO 949-662 044

TERVAJOEN KELLO

Arvi Kujala

Puh. 785 117

— HYVÄ RATKAISU —

K KYRÖNMAAN K-RAUTA-
JA MAATALOUSKESKUS

66440TERVAJOKI puh. 961 785 330

OY AUTOKOULU
A. RETTI AB

VÄHÄKYRÖ puh. 784 363

Autopuh. 949216 363

ISOKYRÖ puh. 713 636

Autopuh. 94040/64 363

ISONKYRÖN SALAOJAKONEYHTYMÄ

puh. 724281

★ LATTIOIDEN -KONEPESUT
-VAHAUKSET
-KIILLOTUKSET

M PAULARANTA
SIIVOUSPALVELU

61500 ISOKYRÖ ☎ 964-724448

Hyvää Joulua!
Rakennus Palomäki Ky

Ristontie, 66400 LAIHIA, puh. 961-770 606

MUNKIN KAUPPA

66440 TERVAJOKI

puh. 964-785 088

NOUTO-ROMU POUTUN KORJAAMO

SEPPO POUTTU

puh. 724 576 Orismala

HÄMEEN TUKKU- JA AGENTUURI OY

Tampere

ALTO MYNTTI
REIJO MYNTTI
PUH.961-785340
TERVAJOKI

Kodinkone- Radio ja TV-talo

Isonkyrön Konepiste Ky

Asko Pollari Isokyrö, puh. 713 416

Kuvaukset ja alan tarvikkeet

Valokuvausliikkeet

K.J. Mielty Ky

Isokyrö - puh. 964-713 248

Tervajoki - puh. 961-785 441

Auto- ja Konekorjaamo H & J & S LEHTONEN

Puh. 713 268

ISONKYRÖN APTEEKKI

Puh. 713 231

ERILAISIA METALLITÖITÄ TANUN TAVARA KY

K. LEHTONEN

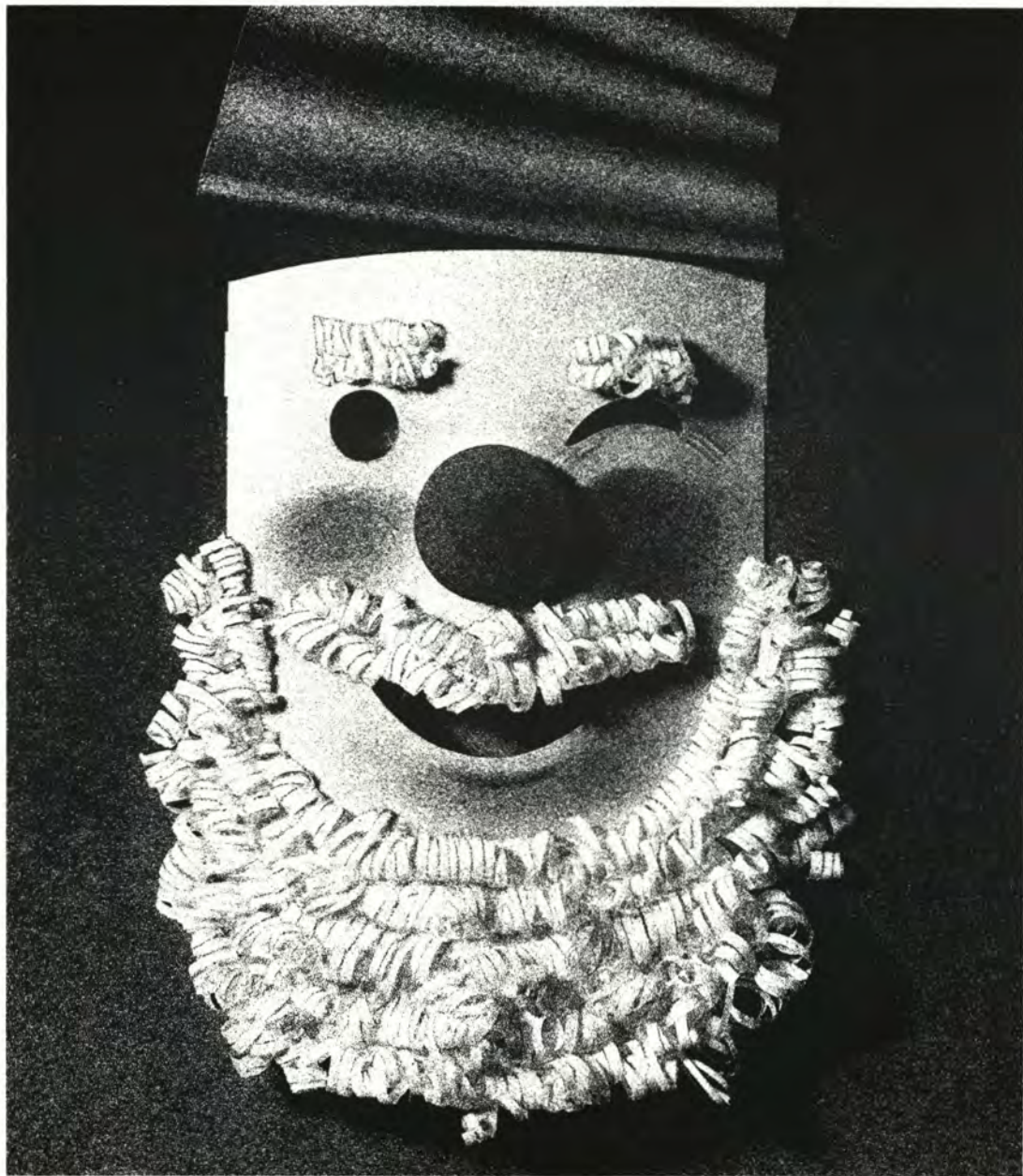
Orismala, puh. 724 504

KYRÖNMAAN NÄKÖ OY

66440 TERVAJOKI

puh. (961) 785 440

HYVÄÄ JOULUA
JA ONNELLISTA
UUTTA VUOTTA

ISONKYRÖN SÄÄSTÖPANKKI

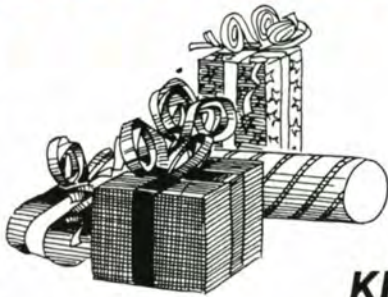
*Levollista joulua
kaikelle kansalle*

Joulu joutuu ja ihmisillä on hyvää tahtoa. Näin on myös meillä Kansallispankin konttorissa. Niinpä haluamme koko joukolla toivottaa kaikille paikkakuntalaisille oikein levollista joulua ja mukavia asioita uudelle vuodelle!

KANSALLISPANKKI
Isokyrö - Tervajoki

**KIITÄMME OHIKIITÄNEESTÄ VUODESTA
JA TOIVOTAMME ASIAKKAILLEMME
JA LIIKETUTTAVILLEMME**

**HYVÄÄ JOULUA
JA ONNELLISTA
UUTTA
VUOTTA**

**KETTULAN
KAUPPAHUONE JA HENKILÖKUNTA**

K

KULTATILI ON IHMISEN KAIKKI KAIKESSA.

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

⊕ KYRÖNMAAN OSUUSPANKKI